

Krista Kontturi, Tuuli Duncker, Samuli Simelius

Lapseni saa lapsen

Isoäidin voimavarojen tukeminen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

21.09.2016

Tekijät Otsikko	Krista Kontturi, Tuuli Duncker, Samuli Simelius Lapseni saa lapsen!
Sivumäärä Aika	32 sivua + 3 liitettä Syksy 2016
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan tutkinto- ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi
Ohjaajat	Yliopettaja Jyrki Konkka Tuntiopettaja Miia Ojanen
<p>Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyökumppani Helsingin Tyttöjen Talo® ry:n kanssa. Työ toteutettiin järjestön nuoret äidit- projektin yhteydessä. Tyttöjen Talon toiminnasta vastaa Kalliolan Nuoret ry, ja heidän kumppaninaan toimii Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen sekä Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen. Opinnäytetyön kohderyhmä oli Tyttöjen talon nuorten äitien ryhmän äitien äidit.</p> <p>Opinnäytetyön aiheena olivat nuorten äitien omien äitien voimavarat. Opinnäytetyössä tutkittiin, miten isovanhemmus vaikuttaa isoäitien voimavaroihin, ja minkälaista tukea isoäidit tarvitsevat voimavarojen ylläpitämiseksi.</p> <p>Tavoitteena oli onnistua kuvaamaan isoäitien suhtautumista omien rooliensa muutoksiin ja tutkia, miten isoäitien voimavarat muuttuvat näissä muuttuneissa olosuhteissa. Opinnäytetyöllä haluttiin myös selvittää, mitä keinoja isoäideillä on ylläpitää ja lisätä omia voimavarojaan. Isoäitien voimavaroja voidaan pitää tärkeänä tutkimuskohteena, sillä tutkimusten mukaan isoäitien rooli tyttärien ja lastenlasten elämässä on todella suuri. Tutkittava ryhmä oli 16–21- vuotiaiden äitien äidit. Nuoret äidit ovat opinnäytetyössä rajattu Tyttöjen Talon toimintaa ohjaavan ikärajan mukaisesti 16–21- vuotiaisiin.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, ja sen haastattelut suoritettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastattelujen isoäitien antamien vastausten perusteella saatiin tietää, että isoäidit käyttävät paljon omasta ajastaan lastensa sekä lastenlasten asioiden järjestelyihin. Vastauksista kävi myös ilmi, että isoäidit saavat paljon uusia voimavaroja lapsenlapsistaan. Joidenkin voimavarojen kohdalla esiintyi kuitenkin suurta vaihtelua isoäitien kesken. Tutkimuksessa tehtyjen johtopäätösten valossa voitiin todeta, että isoäidit suhtautuvat hyvin positiivisesti uuteen rooliinsa isovanhempina selviytyttyään ensi-hämmennyksistä. Positiivinen lähestyminen oman roolinsa muutokseen luo hyvät lähtökohdat isoäitien osallistamiseen tyttärien ja lapsenlapsien elämään.</p>	
Avainsanat	voimavarat, tukeminen, isoäidin rooli, isoäitiys

Authors Title	Krista Kontturi, Tuuli Duncker, Samuli Simelius My baby is having a baby!
Number of Pages Date	32 pages + 3 appendices Autumn 2016
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social services
Instructors	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Miia Ojanen, Part-time Lecturer
<p>This thesis was created together with our working life partner Helsinki Girls' House (Tyttöjen talo) and it was executed with the organization's Young Mothers projects. Kalliola Settlement Youth Association is responsible for the Girls' House functions, and their partners are Helsinki City's Youth Centre and the Social and Health Bureau. The target group was the grandmothers of the participating young mothers.</p> <p>The topic of our thesis were the resources for the grandmothers. Our research focused on how grandmotherhood influences the grandmother's resources and what kind of support they needed to maintain them.</p> <p>Our goal was to describe how grandmothers welcome their change in role, and to investigate how their resources changed under these circumstances. In this theses we also aimed to discover in what ways grandmothers can maintain their resources and add to them.</p> <p>Grandmothers' resources should be seen as a relevant research topic; according to re-search the grandmother's role in their daughter's and grandchildren's life are extensive. The examined group consisted of mothers whose daughters were 16-21 years of age. At the Girls' House all participating mothers are 21 or under.</p> <p>Our thesis was executed as a qualitative research and the interviews were conducted as semi-structured themed interviews. According to our findings, the grandmothers use a lot of their time to organize their daughter's and grandchildren's affairs. We also discovered that grandmothers get a lot of new resources from their grandchildren. With some of our theme resources, we found major deviation between the grandmothers.</p> <p>With the information and our findings, we can conclude that most grandmothers' attitude is very positive towards their new role as a grandmother after their recovery from the initial shock. A positive approach to their role change generated a good basis for their involvement in their daughter's and grandchildren's lives.</p>	
Keywords	resources, supporting, grandmother's role, grandmotherhood

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työelämän yhteistyökumppani - Helsingin Tyttöjen talo	2
3	Lähtökohtia isovanhemmuuteen	3
3.1	Uusi rooli isoäitinä	6
3.2	Ikääntyminen sosiaalisen roolin muutoksen myötä: Isovanhemmaksi tulo	9
3.3	Äidin merkitys tyttären vanhemmuudessa	10
3.4	Haasteet isovanhemmuudessa	11
3.5	Isovanhemmuuden voimavarat	13
3.5.1	Psyykkiset voimavarat	14
3.5.2	Sosiaaliset voimavarat	15
3.5.3	Tiedolliset voimavarat	16
3.5.4	Fyysiset voimavarat	16
4	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	17
5	Tutkimusaineisto ja menetelmät	19
5.1	Tutkimusmenetelmä	20
5.2	Tutkimuskysymykset ja tutkielman tavoitteet	20
5.3	Aineiston keruumenetelmä	21
5.4	Aineiston käsittely ja analysointi	22
6	Tutkimustulokset	23
6.1	Suhtautuminen uuteen rooliin isoäitinä	23
6.2	Isoäidin sosiaaliset voimavarat	24
6.3	Isoäidin psyykkiset voimavarat	25
6.4	Isoäidin fyysiset voimavarat	26
6.5	Isoäidin tiedolliset voimavarat	27
6.6	Tyttöjen talon tarjoama tuki nuorelle äidille isoäidin näkökulmasta	27
7	Johtopäätökset	28
8	Pohdinta	30
9	Lähteet	33

Liitteet

Liite 1. Kirjallinen kutsu haastatteluun

Liite 2. Haastattelurunko

Liite 3. Kirjallinen suostumus

Liite 4. Isovanhemmuuden typologia

1 Johdanto

Opinnäytetyömme aihepiiri käsittelee nuorten äitien äitejä, uusia isoäitejä. Tarkoituksena on kuvata nuorena äidiksi tulleiden äitien suhtautumista uuteen rooliinsa isoäitinä ja kuinka isoäitiä voi tukea isovanhemmuuden voimavarojen ylläpitämisessä.

Keskitymme kuvaamaan isoäitien suhtautumista uuteen rooliinsa isoäiteinä ja kuinka heitä voisi tukea isovanhemmuuden voimavarojen ylläpitämisessä. Maijalan (2011:86) mukaan isovanhemmuuden rooli tulee hyväksyä ja voimavaroja tulee olla paljon, jotta isovanhemmuudesta voisi nauttia. Mäkelä (1999: 33) toteaa johtopäätöksissään sosiaalisen tuen olevan varsin merkittävää nuorten äitien jaksamisen kannalta ja Särkiön (2002:46) mukaan nuoret äidit pitävät omaa äitiä hyvin tärkeänä voimavarana. Isoäiti koetaan olevan erityisen tärkeä auttaja nuorta itseään koskevissa ongelmassa. Nuoret saavat apua lasta koskeviin kysymyksiin neuvolasta ja ensikodista, mutta vain oma äiti osaa auttaa heihin itseensä liittyvissä asioissa. Aiheen tekee mielenkiintoiseksi se, että isoäidit poikkeavat normaalista isoäitiyden kuvasta, sillä he olivat vasta nuoren naisenalun äitejä (Eräsaari 2002: 26-27), ja nyt heillä on uusi rooli isoäitinä.

Nuorten äitien ajatuksia ja voimavaroja on kuvattu useissa tutkimuksissa (mm. Kelhä 2009, Hirvonen 2000, Jokinen 1996, Tarkka 1996). Isoäitien asemaa on aiemmin tutkittu esimerkiksi sen kautta, mikä heidän roolinsa on lasten ja lastenlasten voimaannuttajina (Järvinen 2009: 10) sekä isovanhemmuuden merkitystä isovanhemmille (Mäkelä 1999: 5) Isovanhempien voimavarat ja typologia tässä tutkimuksessa on määritelty Maijalan (2011: 53, 86) tutkimuksessa kuvattujen käsitteiden avulla. Tässä työssä suhtautuminen määritellään ”johonkin sosiaalisesti merkitykselliseen kohteeseen liittyvä myönteinen tai kielteinen suhtautumistapa”(Helkama - Myllyniemi - Liebkind. 2001: 381). Asenne voi sisältää sekä tunneperäisen suhtautumisen asiaan tai ainakin jonkin verran tietoa asiaan suhtautumisesta. Tässä työssä nuorten äitien äideistä käytämme sanaa ”isoäiti”.

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Helsingin Tyttöjen Talon Nuoret äidit projektin kanssa. Opinnäytetyömme aineisto on kerätty yhteistyössä Tyttöjen talon nuoret äidit ryhmän äitien äideiltä. Opinnäytetyön tavoitteena on, että opinnäytetyössä saatuja tuloksia voidaan hyödyntää kehitettäessä Tyttöjen talon nuorten äitien toimintaa. Tyttöjen Talon henkilökunnalla on halua ja kiinnostusta kehittää toimintaa huomioimalla nuorena lapsensa saaneiden äitien omien äitien voimavaroja yhtenä tärkeänä tukimuotona osana nuoren äidin

raskautta. Isoäidit voivat olla nuorille vanhemmille korvaamaton tuki ja apu uudessa elämäntilanteessa (Kinnunen 2014: 42-43).

Opinnäytetyön tutkimusongelmaan etsitään vastausta haastattelemalla isoäitejä kevään 2016 aikana. Haastattelut ovat toteutettu teemahaastatteluina. Haastattelukysymykset laaditaan yhteistyössä yhteistyökumppanimme kanssa. Haastattelukysymysten laadinnassa hyödynnetään opinnäytetyön teoriaosassa mainittuja tutkimuksia isovanhemmuudesta. Haastatteluteemat muodostuvat isovanhemmuuden voimavarojen ja roolin hyväksyntään liittyvistä seikoista, jotka on määritelty Maijalan (2011) mukaan.

2 Työelämän yhteistyökumppani - Helsingin Tyttöjen talo

Opinnäytetyön yhteistyökumppani on Helsingin Tyttöjen Talo®. Se on Suomen ensimmäinen Tyttöjen Talo, joka on perustettu vuonna 1999 tyttöjen omaksi tilaksi, jossa voi saada tukea omaan naiseksi kasvuunsa, tulla nähdyksi ja kuulluksi sellaisena kun on ja viettää vapaa-aikaansa turvallisesti lämminhenkisessä ja viihtyisässä ympäristössä. Tyttöjen talolla voi osallistua erilaisiin ryhmiin, tutustua taloon muiden nuorten tai talon aikuisten kanssa, tai viettää aikaa itsekseen hyvässä ja turvallisessa ympäristössä. Sinne ovat tervetulleita kaikki 10 - 28 vuotiaat tytöt ja nuoret naiset. Toiminta on maksutonta ja siitä vastaa Kalliolan Nuoret ry, kumppanuudessa Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen ja sosiaali- ja terveysviraston kanssa. (Tyttöjen Talo n.d.)

Yhteistyökumppanimme on Tyttöjen Talon nuoret äidit- projekti. Projekti on suunnattu alle 21-vuotiaille odottaville tai jo synnyttäneille äideille lapsineen. Odottaville, sekä jo synnyttäneille äideille on omat ryhmänsä. Ryhmät ovat suunniteltu ensisijaisesti nuorille äideille ja heidän lapsilleen, mutta myös puoliso ja muu perhe huomioidaan toiminnassa. Tyttöjen talolla on sekä avoimia, että suljettuja ryhmiä. Suljettuihin ryhmiin sitoudutaan tietyksi ajankaksoksi ja niissä on 4-8 samassa elämäntilanteessa olevaa äitiä, jotka tapaavat kerran viikossa. Avoimiin ryhmiin ei tarvitse sitoutua, eikä erikseen ilmoittautua. Avoimiin ryhmiin osallistuvat voivat pyytää henkilökohtaista tapaamisaikaa oman työntekijän kanssa. Ryhmien tavoitteena on tukea ja antaa apua arjen tilanteisiin sekä muodostaa vertaisryhmiä. Tyttöjen Talolla nuorilla äideillä on mahdollisuus tavata muita samassa elämäntilanteessa olevia. (Tyttöjen Talo n.d.) Nuoret äidit toiminnassa on mukana noin 200 nuorta äitiä (Villanen- Juvakka 2015).

Osana nuoret äidit- projektia äideille tarjotaan myös henkilökohtaista tukea. Yksilöllistä tukea voidaan antaa ryhmätoiminnan rinnalla tai sellaisenaan. Tapaamisiin nuori äiti voi osallistua yksin, puolison tai perheen kanssa. Yksilöllisen ja ryhmämuotoisen toiminnan lisäksi nuoret äidit- projekti tarjoaa retkiä, leirejä ja teemapäiviä, joissa on erilaisia äitiyteen liittyviä teemoja. Kaikkeen Tyttöjen Talon nuoret äidit- projektin toimintaan voi osallistua sopimalla tutustumiskäynnin paikan päälle puhelimitse tai sähköpostitse (Tyttöjen Talo n.d.).

Tyttöjen talon arjessa ja kertomuksissa on huomattu nuorten äitien muun perheen olevan heille tärkeää. He ovatkin miettineet miten ottaa heidän tarpeensa paremmin huomioon. Tyttöjen talon henkilökunta toivookin saavansa lisää tietoa nuorten äitien omien äitien ajatuksista ja suhtautumisesta uuteen rooliinsa isovanhempana. (Villanen- Juvakka 2015).

3 Lähtökohtia isovanhemmuuteen

Suomalaisessa yhteiskunnassa on perinteisesti ollut sukupolven suurperheitä, mutta enää niitä ei juuri ole. Tämän seurauksena yhteiskunta on ottanut hoitaakseen aiemmin perheille kuuluneita tehtäviä. Yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta isoäidin merkitys on kuitenkin yhä suuri. Isoäidit tukevat ja auttavat lapsiaan edelleen monin tavoin (Vuorilampi 2004: 3.) Isovanhemmat antavat usein lastensa perheille korvaamatonta apua. He auttavat taloudellisesti, lastenhoidossa ja opettavat lapsilleen erilaisia käytännön asioita. (Kinnunen 2014: 42-43).

Isovanhemmuutta voidaan tarkastella usealta kannalta. Teoreettisesti isovanhemmuuden merkityksiä on jaotellut esimerkiksi Mäkelä (1999: 7) Kahanan & Kahanan (1971: 261-268) teorian mukaisesti isovanhemmuus on sosiaalinen rooli, johon liittyy totunnaisia käsityksiä isovanhemmuuden merkityksestä ja isovanhemman asemasta yhteisössä. Toiseksi isovanhemmuus on rooliin liittyvien tunteiden summa, emotionaalinen tila johon liittyy esimerkiksi isovanhemman tunteet lapsenlapsiaan kohtaan, sekä omat muistot ja niihin liittyvät kokemukset omista isovanhemmistaan, sekä omista vanhemmistaan lastensa isovanhempina. Kolmanneksi isovanhemmuus on vuorovaikutuksellista toimintaa isovanhempien ja lastenlasten välillä. Vuorovaikutus isovanhempien ja lastenlasten välillä tapahtuu perheessä, joten kaikki perheen sisäiset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat siihen, minkälaiset suhteet isovanhempien ja lastenlasten välillä ovat tai minkälaisiksi ne muodostuvat. Neljänneksi isovanhemmuudella on symbolinen aspekti, joka kuvaa jatkuvuutta perheessä. Tällöin voidaan puhua myös ylisukupolvisuudesta (Mäkelä 1999: 7).

Isovanhemmuuden henkilökohtaisia merkityksiä isoäideille Mäkelä (1999: 7-8) on tarkastellut Hurmeen (1988) tutkimuksen pohjalta. Nämä ovat varsin samansuuntaisia Kahanan & Kahanan teorian/tutkimusten kanssa. Isovanhemmuuden tiedolliseen puoleen kuuluu käsitys omista oikeuksista ja velvollisuuksista isovanhempana, joka ilmenee isovanhemman puheissa ja ajatuksissa. Käyttäytymisen tai toiminnan osa-alueeseen kuuluu yhdessäolo lastensa perheen tai lastenlasten kanssa. Affektiiviseen puoleen, eli isovanhemmuuteen liittyvien tunteiden puoleen kuuluu se, minkälaisia tunteita isovanhemmalla on lastenlapsiaan kohtaan sekä oma tyytyväisyys rooliinsa isovanhempana. Myös Hurmeen jaottelussa on symbolinen puoli, joka käsittää isovanhemman itsensä antamat merkitykset isovanhemmuudelleen. (Mäkelä 1999: 7.)

Isovanhemmuus on perinteisesti liitetty vanhuuteen, mutta isovanhemmiksi tullaan todellisuudessa yleisimmin keski-iässä, jolloin isovanhemmilla on itsellään vielä oma työura ja perheensä ja heillä saattaa asua vielä omiakin lapsia kotona. (Mäkelä 1999: 6; Juhela 2006:17; Järvinen 2009: 22). Isovanhempia voi kuvailla esimerkiksi itsestään huolehtiviksi, heillä voi olla paljon omia harrastuksia ja he saattavat matkustella paljon (Järvinen 2009: 22). Varsinkin nuorilla isovanhemmilla on monia muita rooleja isovanhemmuuden lisäksi, kuten ystävyysuhteet, yhteiskunnalliset ja perheen ulkopuoliset roolit. Isovanhemmat ovat naimisissa, heillä voi olla kotona vielä alaikäisiä lapsia, omat tai puolison vanhemmat saattavat tarvita vielä hoivaa ja heillä on oma työura. Myös isovanhemman henkilökohtaiset resurssit, kuten hyvä terveys ja hyvinvointi vaikuttavat isovanhempana toimimiseen. (Mäkelä 1999: 14.)

Vaikka isovanhempi ei ole välttämättä vanha, vanhenee ihminen tällöin sosiaalisten roolien muutosten kautta, joita isovanhemmuuteen liittyy (esim. Quadagno 1999: 10-12). Muutoksia isovanhemmuuteen on tuonut myös erilaiset yleistyneet sosiaaliset ilmiöt perheissä, kuten avio- ja avoerot, uusperheet, yksinhuoltajaperheet sekä adoptiot. Isovanhemmuuden voidaan ajatella nykyään olevan joko biologista tai sosiaalista. (Juhela 2006: 17.) Sosiaalisella isovanhemmuudella tarkoitetaan luonnostaan syntynyttä isovanhempi-ikäisen henkilön ja lapsen välistä suhdetta tai vapaaehtoisena isovanhempana toimimista, ilman että isovanhempi ja lapsi olisivat toisilleen sukua (esim. Laru - Oulasmaa - Saohimo 2010: 110-111).

Isovanhemman rooliin voi päätyä omasta valinnasta esimerkiksi sijaisvaari tai mummo-toiminnassa. Muun muassa kouluissa, päiväkodeissa ja erilaisissa harrastuspiireissä tarvitaan

isovanhempi-ikäisiä ihmisiä, jotka toimivat isovanhemmille perinteisessä roolissa suhteessa nuoriin ihmisiin; he voivat esimerkiksi jakaa eteenpäin perinteitä, lukea satuja ja auttaa läksyjen teossa. (Järvinen 2009: 22.) Isovanhempien roolin merkityksen onkin ennustettu korostuvan, kun yksinhuoltajien määrä on lisääntynyt (Järvinen 2009: 23). Perhemuodolla on tutkittu olevan merkitystä sille, kuinka läheiset välit isovanhemmilla on lapsenlapsiin. Yleisesti ydinperheen lapsilla on läheisemmät välit isovanhempiinsa. Uusioperheissä läheisimmät välit ovat yleensä sen biologisen vanhemman vanhempiin, jonka luona lapsi asuu. Mikäli lapsi asui äitinsä kanssa, ovat välit yleisesti läheisimmät tämän vanhempiin. Isoäitien merkitys koettiin yleensä tärkeämmäksi kuin isoisien. (Juhela 2006: 18-19.)

Yhtenä isovanhemmouden tunnuspiirteenä pidetään vapautta vanhemmuuteen liittyvästä vastuusta. Heidän ei tarvitse huolehtia lapsenlapsistaan samalla tavalla kuin omista lapsistaan näiden ollessa pieniä ja he voivat toimia lastenlastensa kanssa vapaammin, koska vastuu heistä kuuluu loppupeleissä vanhemmille. Vastuuttomuuden lisäksi isovanhemmudessa korostuu valinnanvapaus. Isovanhempi voi itse päättää, minkälaiseen toimintaan haluaa lastenlastensa kanssa osallistua. Kuitenkin isovanhemmat yleensä suosivat toiminnassaan vanhempien ja lastenlasten aloittamia toimintamuotoja. Tähän voi olla syynä esimerkiksi se taustaoletus, jonka mukaan isovanhempien on vältettävä puuttumasta liiaksi lastensa perhe-elämään ja lastenlasten kasvatukseen. (Mäkelä 1999: 15.)

Isovanhemmat ja heidän lapsensa sekä lapsenlapsensa muodostavat perheyhteisössä sukupolvien välisen ketjun. Isovanhemmuus on Mäkelän (1999: 9) mukaan ryhmäsuhde, johon kuuluu isovanhempien ja lastenlasten lisäksi vanhemmat. Näin on varsinkin, kun lapsenlapsi on vielä pieni ja yhteydenpito lapsenlapsiin tapahtuu käytännössä vanhempien kautta (Mäkelä 1999: 9). Vanhempien yhteydet isovanhempiin vahvistuvat usein ensimmäisen lapsen synnyttyä vanhempien kokiessa sukupolvien välisen ketjun jatkuvan. Isovanhempien ja lastenlasten välien muotoutumisessa ratkaiseva tekijä onkin vanhempien ja isovanhempien välinen suhde. Vanhemmat joko ehkäisevät tai edistävät isovanhempien ja lastenlasten välistä suhdetta (Mäkelä 1999: 9). Vanhempien ja isovanhempien välisen suhteen koettu merkitys sekä aktiivisuus vuorovaikutuksen luomisessa ja ylläpidossa vaikuttaa isovanhempien ja lastenlasten välisen suhteen muotoutumiseen. Myös fyysisellä etäisyydellä isovanhempien ja lastenlasten välillä on merkitystä suhteen luomisessa. (Juhela 2006:17.)

Erilaisten perinteiden ja kulttuurin välittäminen on usein nähty yhtenä tärkeimmistä isovanhemmouden rooleista (Juhela 2006:19; Järvinen 2009: 24). Isovanhemmuus on useiden

tutkimusten mukaan isovanhemmille itselleen merkittävä ja tärkeänä pidetty asia (esim. Juhela 2006: 19; Järvinen 2009: 19). Oman roolin arvostus ja suvun jatkuminen ovat myös isovanhemmille tärkeitä. Lastenlasten on koettu tuovan muun muassa sisältöä ja iloa elämään ja mahdollisuuden korvata niitä puutteita, joita omassa vanhemmuudessa on ollut. Osallistuminen lastenhoitoon ja yhdessäolo on koettu lisäävän monipuolista toimintaa isovanhempana ja isovanhemmat kokivat olevansa tarpeellisia ollessaan tukena lasten hoidossa ja kasvatuksessa. (Juhela 2006: 19.)

3.1 Uusi rooli isoäitinä

Isoäidiksi tulo hämmentää, jännittää ja kauhistuttaa varmasti monia ja on samalla myös yksi elämän suurimmista muutoksista. Milloin on valmis isoäidiksi? Miten elämä muuttuu isovanhemmaksi tullessa ja miten näitä muutoksia voisi mahdollisesti tukea? Isovanhemmuus tapahtuu omasta tahdosta riippumatta, eikä sitä vain oteta silloin, kun itselle parhaiten sopii (Laru - Oulasmaa - Saloheimo 2010: 105-107).

Ensimmäisen lapsenlapsen syntyminen on koettu tunteikkaaksi ja tärkeäksi tapahtumaksi. Isoäidiksi tulemistä on kuvattu mahtavaksi ja jännittäväksi tapahtumaksi, olipa heidän elämäntilanteensa minkäläinen tahansa.

Usein nuorena isoäidiksi tulleiden tunteet olivat aluksi kielteisempiä kuin vanhemmalla iällä tulleiden, he suhtautuivat uuteen rooliinsa kielteisesti (esim. Mäkelä 1999: 55). Iäkkäämmät isoäidit kokivat isovanhemmuutensa luonnollisena osana elämäntulkua.

Nuoren raskaus tulee usein yllätyksenä hänen omalle äidilleen, joten hänellekin tulee sen myötä äkillinen ja suuri elämänmuutos. Vauvauutiseen suhtautuminen on hyvin yksilöllistä, joskus se on odotettu ja joskus taas liian suuri eikä välttämättä niinkään mieluinen yllätys (Särkiö 2002: 46). Eurooppalaisten tutkimusten mukaan on huomattu isoäidin hyväksyvän uuden roolinsa isovanhempana vastahakoisemmin, jos hänen omat lapsensa ovat vielä nuoria, tai mikäli vaimona tai uranaishenä olemisen ovat elämässä tärkeimmässä osassa. (Wilska ym. 2010: 38.) Monet isoäidit ottavat paljon vastuuta tulevasta lapsenlapsestaan auttaakseen nuorta tytärtään lapsensa kasvatuksessa sekä tukeakseen mahdollisesti tyttäriensä opiskelua, ystävien tapaamista ja muita vapaa-ajan vietteitä. Jos oma tytär on vielä hyvin nuori, isoäiteyteen liittyy myös huoli siitä, miten nuoret vanhemmat pärjäävät lapsen kanssa (Laru - Oulasmaa - Saloheimo 2010: 114). Elämän käännekohtissa isoäidin merkitys on tärkeä.

Kuinka paljon vapaa-aikaa isoäidit saavat omien ystäviensä tapaamiseen tai mahdollisesti parisuhteen ylläpitämiseen oman arjen keskellä, jos lapsenlapsi on esimerkiksi viikonloppuisin isoäideillä hoidossa? Joskus lapsenlapsen tulo saattaa tuntua aivan liian aikaiselta, eivätkä isovanhemmat tiedä kykenevätkö he auttamaan lastenlastensa hoidossa tavalla, jolla vanhemmat toivoisivat (Wilska ym. 2010: 38). Tähän syynä ovat juuri isoäitien henkilökohtaiset asiat ja elämäntilanne (Vuorilampi 2004: 21). Isoäidin tuki omalle nuorelle tyttärelleen on tärkeää ja auttaa tytärtä jaksamaan suuren vastuun keskellä, mutta kuka tukee isoäitejä kun he eivät jaksaa? Tytärten on myös hyvä ymmärtää, että isovanhemmuus ei ole elämän ainoa rooli.

Mäkelän (1999: 58) mukaan isovanhemmaksi tuleminen ei muuttanut heidän omaa elämäänsä, varsinkin kun isoäiti oli vielä työelämässä. Isoäidit pitivät lapsenlapsen syntymistä yksityisenä ja perhepiiriin kuuluvana asiana, eivätkä olleet kovin kiinnostuneita toisten isoäitien lastenlapsista. Pohjimmiltaan isovanhemmuus koettiin hyvin yksilöllisenä tapahtumana.

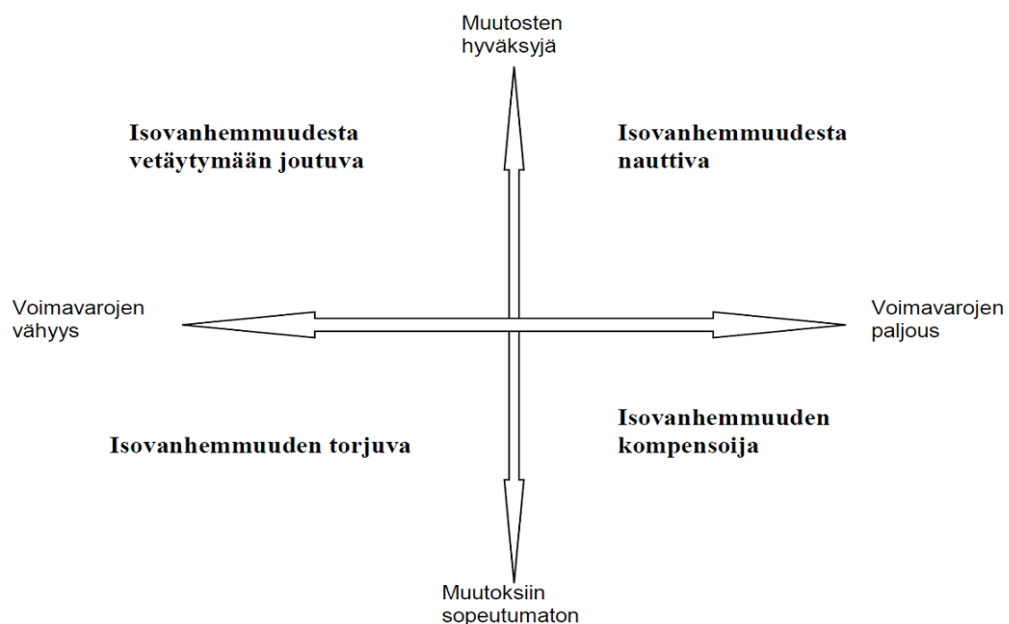
Isovanhemmuuden roolin valmistautuminen alkaa siitä hetkestä, kun nuoren vanhemmat saavat tietää tulevasta lapsenlapsestaan. Tieto voi olla odotettu tai shokki, joka pysäyttää vanhemmat miettimään elämänsä käännekohtaa. (Maijala 2011: 41). Kun nuori tytär tuo raskautensa esille ensimmäistä kertaa, on se usein shokki hänen äidilleen (Hirvonen 2000: 72). Maijalan (2011: 94) mukaan suurin osa tulevista isovanhemmista koki ilon ja onnelliisuuden tunteita, mutta ne jotka tunsivat kielteisiä tunteita, kuvasivat uutisen herättävän yllättäviä ja hämmentyneitä tunteita. Eräskin Maijalan (2011: 42) tutkimukseen vastanneista isovanhemmista kommentoi: *"tiedän, että se oli täysi vahinko, että mä voisin antaa ohjeita mitenkä ei pitäisi suhtautua, jos tulee tämmönen yllätys."*

Maijalan (2011:95) mukaan valmius isovanhemmuuteen koettiin olevan helpompi rooli kuin vanhemmuus. Isovanhemmuutta pidettiin luonnollisen roolina, jolloin omaa valmiutta ei tarvitse epäillä. Usein kuitenkin jos nuori on tehnyt päätöksen pitää lapsen, kokee hänen lähipiirinsä asian vaikeana. Kuten Särkiö (2002: 46) toteaa, raskaudesta kerrotaan usein omalle äidille viimeisenä, mikäli he epäilevät negatiivista reaktiota. Myös Hirvosen (2000: 72-76) mukaan nuoren suurin pelko oli kertoa raskaudesta omalle äidille. Mäkelän (1999: 38) mukaan vauvan syntymä muutti tyttöjen suhdetta omaan äitiinsä. Oman äidin hyväksyntä ja tuki on tärkeää nuoren äidin elämässä.

Mäkelä (1999) ja Vikström (1997) ovat tutkimuksissaan todenneet sosiaalisen tuen olevan merkittävää nuoren äidin jaksamisen kannalta. Särkiön (2002: 78) mukaan nuoret äidit pitävät omaa äitiä hyvin tärkeänä voimavarana. Isoäiti koetaan erityisen tärkeänä auttajana nuoria itseään koskevissa ongelmissa. Nuoret saavat apua lasta koskeviin kysymyksiin neuvolasta ja ensikodilta, mutta vain oma äiti osaa auttaa heihin itseensä liittyvissä asioissa. He kokevat, että oma äiti osaa lohduttaa ihmissuhdeasioissa oikealla tavalla, auttaa lapsen hoidossa ja neuvoa arjen askareissa.

Rooli isoäitinä on myös uusi äidille. Äidit ovat vielä kasvattamassa tyttäriään ja toimivat äitinä, mutta nyt he joutuvat toimimaan äitinä ja isovanhempna samaan aikaan. Hirvosen (2000: 71) mukaan nuoren raskaus on useimmiten yllätys. Nuorten tyttärien vanhemmillekin raskaus on siis yllätys ja heilläkin on 9 kuukautta aikaa valmistautua muutokseen. Oulasmaa, Saloheimo ja Laru (2010: 114) korostavat, että isovanhemmilla on oikeus omaan elämäänsä. Isovanhemmuus on yksi rooli elämässä, ei ainoa rooli. Isovanhempna toimimiseen vaikuttaa myös isovanhemman oma persoonallisuus (Troll 1980: 478).

Isovanhemmissa on eroja, eikä kaikkia voi luokitella samaan muottiin. Maijala (2011) on luokitellut isovanhemmat neljäksi eri tyyppiä. Isovanhemmuuden tyypit muodostuvat mittaamalla voimavarojen määriä ja muutoksiin sopeutumisesta. Kokonaiskuvan tästä on isovanhemmuuden typologia. Isovanhemmuuden typologian avulla voidaan pyrkiä ymmärtämään sukupolvien välisiä vuorovaikutussuhteita ja myös mahdollisia konflikteja.

Liite 4. Isovanhemmuuden typologia (Maijala 2011)

Voimavarojen määrä tarkoittaa typologiassa sitä, kuinka paljon isovanhemmalla on käytössään eri voimavaroja niihin asioihin, joita isovanhemmat pitävät tärkeinä. Typologiassa voimavarojen määrällä on kaksi ääripäätä. Paljon voimavaroja tarkoittaa, että isovanhemmalla on paljon voimavaroja käytettävissä. Vastakohtana on vähän voimavaroja, eli isovanhemmalla ei ole paljon voimavaroja käytettävissä. Isovanhemmuuden voimavarat (psykkiset, tiedolliset, sosiaaliset ja fyysiset) ovat kaikilla erilaiset ja niitä on eri määrä.

Toinen ulottuvuus on muutokseen sopeutuminen, joka tarkoittaa isovanhemmuuden tuomien muutosten hyväksymistä. Muutosten sopeutumisessa on myös kaksi ääripäätä, muutokseen sopeutumaton ja muutosten hyväksyjä. Jos isoäiti ei pysty sopeutumaan rooliinsa isovanhempana on hän muutokseen sopeutumaton, kun taas muutoksen hyväksyjä sopeutuu hyvin uuteen tilanteeseensa ja uusiin tehtäviinsä.

Isovanhemmuuden typologia ei ole tiukkarajainen eikä rajallinen ja isovanhemmuuden roolit voivat muuttua lastenlasten kasvaessa.

3.2 Ikääntyminen sosiaalisen roolin muutoksen myötä: Isovanhemmaksi tulo

Quadagno (1999: 10-12) mukaan vanhenemista voidaan määritellä kolmella eri tavalla. Yleisin tapa määritellä vanhenemista on kronologinen ikä. Toinen vanhenemisen kriteeri voi olla funktionaalinen ikä, mikä viittaa siihen, mitä ikääntyvä ihminen on kykenevä tekemään fyysisesti, mikä heidän psyykkinen tilansa on ja millainen mm. heidän sosiaalinen verkostonsa on. Viimeinen tapa määritellä vanhenemista on sosiaalisten roolien muutosten avulla. Tämä viittaa yksilön roolin muuttumiseen yhteisössään ja ympäristössään. Tämänlaisia muutoksia voi olla esimerkiksi leskeytyminen, isovanhemmaksi tulo tai eläkkeelle siirtyminen. Näin ollen kohderyhmämme vanhenevat sosiaalisesti isoäidiksi tulon myötä.

Sosiaalinen vanheneminen (Jyrkämä 2001: 276-279) tarkoittaa sitä, että ihminen vanhenee aina jossain yhteiskunnallisessa kontekstissa. Yhteiskunta asettaa tiettyjä odotuksia ja ennakkoluuloja vanhenemiselle ja vanhana olemiselle. Sosiaaliseen vanhenemiseen liittyy käännekohtia, jolloin yksilön rooli ympäristössään muuttuu. Kyse on elämänkulun vaiheista. Yksilö voi vaikuttaa siihen, miten vanhuus nähdään yhdyskunnassa. Yksilö, yhteiskunta ja ympäristö ovat näin ollen vuorovaikutuksessa keskenään.

3.3 Äidin merkitys tyttären vanhemmuudessa

Äidin rooli lapsen kehityksessä on tärkeä. Äiti toimii tyttäreille roolimallina, tukijana ja lohduttajana. Samalla äiti on usein myös se henkilö, jota vastaan tytär eniten kapinoi ja josta hänen on irtaannuttava saavuttaakseen oma erillisyytensä. Tytär kasvaa naiseksi oppimalla äidiltään mm. erilaisia perinteisiä naisen rooleja. Tyttären vahva samastuminen äitiin luo tyttäreille turvallisuuden tunnetta ja samalla tunteen jatkuvuudesta. (Tuovinen 2004: 5,7.)

Hirvosen (2000: 97) mukaan äidin antama tuki raskaana olevalle tyttäreille on merkittävä. Äiti-tytär-suhteen on nähty muuttuvan entistä tiiviimmäksi tyttären raskauden aikana. Tulevien isoäitien antamat käytännön kokemuksesta tulevat tiedot ja ohjeet ovat tyttärille tärkeitä raskausaikana. Äidilleen nuori puhuu mieluiten häntä itseään koskevista kysymyksistä ja nuoret kokevat äitiensä pystyvän tukemaan heitä heidän itsensä oikeaksi kokemalla tavalla. (Särkiö 2002: 79.) Isoäitien antama tuki on tärkeää myös taloudellisesti. He saattavat esimerkiksi ostaa lapselle vaatteita, sängyn tai lastenvaunut sekä muita lapsen arjessa tarvittavia välineitä. Lisäksi isoäidit saattavat tukea lastaan esimerkiksi hankkimalla ruokaa tai maksamalla nuoren laskuja, mikäli tämän omat rahat eivät muuten riitä. (Hirvonen 2000: 97-98.)

Isovanhemmilla on suuri merkitys ja rooli lapsiperheen tukijana, vaikka he näkisivät lapsiperhettä harvoin (Taipale 1998:106). Lähellä asuvat ystävät ja läheiset toimivat käytössä olevina voimavaroina, jolloin vähäinen fyysinen välimatka lapsenlapsen ja isoäidin välillä on positiivinen asia (Välimäki 2000: 49). Isoäiti on päivittäin tekemisissä nuorten kanssa, ja auttavat arjessa. He saattavat vahtia lasta osan päivästä, jotta nuori saa omaa aikaa. Isoäidit osallistuvat myös lapsen hoitoon, joka auttaa nuorta jaksamaan. Nuoret saattavat jutella peloista, mielialasta, parisuhteesta ja muista ongelmista omalle äidille, joten äiti on mukana melkein jokaisessa osa-alueessa nuoren elämässä. (Hirvonen 2000:97.)

Nykyisillä varsinkin nuoremmilla isovanhemmilla on myös enemmän aikaa ja taloudellisia resursseja lastensa ja lastenlastensa tukemiseen, kuin aiemmilla sukupolvilla (Väestöliiton d). Nuoret voivat saada äideiltään tarvitsemaansa tiedollista, henkistä ja taloudellista tukea, sekä mallin omalle äitiydelleen. Mikäli nuorena äidiksi tuleminen on perheessä ylisukupolvista, pystyvät perheenjäsenet hyväksymään helpommin nuoren raskauden ja antamaan tukea omien kokemusten pohjalta. (Hirvonen 2000: 97-98.)

3.4 Haasteet isovanhemmuudessa

Lapsenlapsen syntymä on merkittävä, elämää mullistava ja jäsentävä tapahtuma. Isovanhemmuus kuuluu arvostetuimpiin perherooleihin. Entisaikaan ja nykyäänkin varsinkin isoäidit ovat auttaneet omia lapsiaan lastenlasten hoidossa ja perheen elättämisessä. Tutkimusten mukaan isoäitien vaikutus perheille on ollut historiallisesti merkittävä, esimerkiksi jo 1700-luvun Suomessa isoäidin läsnäolo perheessä paransi lapsenlapsen mahdollisuuksia jäädä henkiin. Isoäidin osallisuus perheessä vaikutti myös siihen, että lapsenlapset saivat itse enemmän lapsia aikuisena. (Wilska ym 2010: 5.) Isoäidin merkitys on siis oleellinen lapsenlapsen hyvinvoinnin kannalta, mutta isovanhemmuus ei aina ole helppoa ja siinä saattaa ilmetä suuria haasteitakin.

Isovanhemmuuden suurimpia haasteita on nykyään etäisyyden säätely ja kahden kodin välisen henkisen tasapainon löytäminen. Tästä syystä isovanhemmat saattavat kokea, että he eivät pääse hoitamaan tai tapaamaan lapsenlapsiaan tavalla, jolla haluaisivat. (Wilska ym. 2010: 34-35.) Tontti (2011) tutki juuri näitä isovanhemmuuden haasteita Pro gradu tutkielmassaan. Tutkimukseen osallistui 189 henkilöä, joista tutkija rajasi aineiston vain biologiin isoäiteihin ja näin analysoi 84 henkilön vastauksia. Näistä vastauksista, jopa 36 isoäitiä mainitsi pitkien välimatkojen hankaloittavan yhteydenpitoa lapsenlapsiinsa. Kyseisen ongelman isoäideillä ja lapsenlapsilla ei ole ollut mahdollisuutta tavata riittävän usein, jotta heidän välinen side olisi vahvistunut ja tuntisivat olevansa läheisiä lastenlasten kanssa. (Tontti 2011: 21, 29.) Isovanhempien välit lapsenlapsensa ovat sidoksissa siihen, millaiset omat välit ovat lapseen ja hänen puolisoonsa. Tontin (2011: 32) tutkimuksessa tuli ilmi, että isoäitien vastauksista isovanhemmuuden haasteisiin 43 henkilöä kokivat perhesukupolvien väliset ristiriidat ongelmaksi. Kyseiset isoäidit kertoivat erimielisyyksien ja jännitteiden omien lastensa kanssa vaikuttaneen yhteydenpidon ylläpitämiseen lastenlastensa kanssa.

Usein ristiriidat liittyvät kuitenkin suhteisiin miniän ja vävyn kanssa. Helposti löytyy jokin arvonäkemyks tai toimintatapa, josta ollaan kyseisten lähisukulaisten kanssa eri mieltä. (Wilska ym. 2010: 42.) Isoäitien mielestä heidän ja miniän väliset ristiriidat hankaloittivat yhteydenpitoa lapsenlapsensa kanssa ja isoäidit olivat surullisia siitä, että miniät yksin päättivät heidän yhteydenpidosta lapsenlapsiinsa. Huonot välit taas vävyjen kanssa, johtuivat isoäitien mielestä siitä, etteivät vävyt halua viettää heidän kanssaan aikaa joka siten hankaloittaa lastenlasten tapaamista. (Tontti 2011: 32.)

Erityisen haasteen isovanhemmuuteen tuovat omat lapset, joilla on mahdollisesti ollut omaan terveyteen, kasvuun tai kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Näiden aikuisten vanhemmilla on huoli oman erityislapsen pärjäämisestä ja jaksamisesta vanhemman roolissa. Vanhempien on voinut olla vaikeaa päästää irti omasta aikuistuneesta erityisnuorestaan. Esimerkiksi psyykkisissä sairauksissa vointi voi vaihdella nopeasti ja muutokset saattavat ahdistaa, tällöin huoli oman lapsen jaksamisesta voi kuluttaa isovanhemman voimavaroja runsaasti. (Wilska ym. 2010: 41.) Toisaalta liiallinen asioihin puuttuminen ei ole hyvä asia, vaikka onkin kyse omasta lapsesta.

Isovanhemmat osallistuvat mielellään lastenlastensa elämään ja hoitamiseen, mutta sekin väsyttää jos isovanhempien apua tarvitaan jatkuvasti. Voimien hiipuminen voi vähentää lastenlasten kanssa olemista, sillä ajanvietto heidän kanssaan vie runsaasti sekä fyysisiä että psyykkisiä voimavaroja (Tontti 2011: 52). Wilskan ym. (2010: 41) mukaan monet isovanhemat ovat olleet sitä mieltä, että liian usein toimitaan vanhempien ehdoilla. Lastenhoidosta ei välttämättä kiitetä tarpeeksi tai hoidosta muutenkin sovitaan enemmän vanhempien ehdoilla.

Isoäidin rooliin perheissä saattaa liittyä epäselvyyttä, sillä isoäiti saattaa elää jopa puolet elämästään isovanhemman roolissa (Hartikainen 2013:10). Isovanhemmuuden rooli on usein kuitenkin tärkeä isoäidille ja he usein haluavat osallistua lastenlastensa elämään (esim. Mäkelä 1999). Tämä on varsinkin, jos isoäidin tytär tulee nuorena äidiksi, sillä silloin isoäiti kokee vielä olevansa vastuussa tyttärensä kasvatuksesta. Isoäidit haluavat näin ollen osallistua tyttärensä ja lastenlastensa elämään aktiivisesti (Hirvonen 2000 :97) ja he pitävät lastenhoidossa auttamista hyvinkin keskeisenä osana isovanhemmuutta (Maijala 1999: 34).

Shlomon (2014) tutkimustulosten mukaan isoäitien osallisuus nuoren tyttärensä raskauden, että raskauden jälkeiseen elämään aiheutti monenlaisia muutoksia isoäidin elämään. Isoäitien itsearviointin mukaan he saivat uuden mahdollisuuden elämässään, voimaantuivat ja kasvoivat henkilökohtaisesti, arvostivat elämää, loivat hyvän suhteen toisiin ihmisiin ja perheenjäseniin sekä muuttuivat henkisesti. Edellä mainittujen tutkimuksen mukaan uudet mahdollisuudet näkyivät mm. prioriteettien löytymisenä elämässä, erityisesti oman isoäitiyden roolin arvostamisena sekä elämän tarkoituksen löytymisenä ja positiivisen vaikutuksen tekemisellä lapsenlapsensa elämään. Voimaantuminen ja henkinen kasvu näkyivät myös isoäitien osallisuudessa ja lämmöstä perheenjäsenten elämään esimerkiksi lap-

senlapsensa isään. Luottamus omiin voimavaroihin kasvoi ja usko tulevaan vahvistui nykyhetkestä oppimisena. Osallisuus tyttären ja lapsen elämään nähtiin suurena vastuuna ”I realize that I have another generation to care for”.

Samassa tutkimuksessa Shlomon (2014) toteaa, että alhaisella koulutustaustalla, isovanhempien iällä, fyysisellä terveydellä ja luottamuksella omiin kykyihinsä oli merkitystä isovanhempien osallisuudelle teini-ikäisen raskauteen ja raskauden jälkeiseen elämään. Kuitenkin kehittyminen ja siirtyminen isovanhemmukseen koettiin puolisoita yhdistävänä tekijänä ja kokemusten jakaminen puolison kanssa oli tärkeää.

3.5 Isovanhemmuuden voimavarat

Mäkelä (1999: 24) kuvaa, että isovanhemmus koetaan yhdessä, eli isoäitien vastaukset voidaan katsoa kuvastavan isovanhempien vastauksia. Isovanhemmuus tuo tullessaan muutoksia äidin elämään, ja samalla paljon erilaisia voimavaroja.

Luiron (2011: 60-62) mukaan jatkuvuus-, aktiivisuus- ja irtautumistyö ovat niitä voimavaroja jotka edistävät isovanhempien hyvinvointia ja määrittelevät hyvän arjen. Samassa tutkimuksessa Luiri kirjoittaa, että mahdollisimman monipuolisten voimavarojen omaaminen, ylläpitäminen ja hyödyntäminen arjessa edistävät isovanhempien hyvinvointia, elämänhallintaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa elämänsä järjestelyihin.

Myös Hakonen (2008: 136-138) on jakanut työssään voimavarat fyysisiin, psyykkisiin, sosiaalisiin ja ympäristöllisiin voimavaroihin. Hänen mukaansa voimavarojen voidaan katsoa olevan yhteydessä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn.

Jyrkämän (2007: 12) mukaan on olemassa aktuaalista ja potentiaalista toimintakykyä.

Tornstamin (1982) mukaan ikääntyvän voimavarat ovat kokonaisuudessaan aineellisia, persoonallisia ja henkisiä. Hänen mukaansa nämä voimavarat tulee tuntea ja tiedostaa, jotta niitä voidaan käyttää yhteiskunnallisesti ja yksilötasolla tavoitteiden saavuttamiseksi. Tähän tarvitaan myös ihmisen halu käyttää omia voimavarojaan. Maijala (2011: 53) luokitteli isovanhemmuden voimavarat 4 eri luokkaan: psyykkisiin, sosiaalisiin, tiedollisiin ja fyysisiin voimavaroihin. Tässä työssä määrittelimme voimavarat Maijalan (2011) tutkimuksen määritelmän mukaisesti.

3.5.1 Psyykkiset voimavarat

Psyykkiset voimavarat ovat avunanto, ilon tuottaminen, omana itsenä oleminen, uskallus uuteen sekä muistojen antaminen. Isovanhemmat auttavat lapsenlastaan ja koko perhettä yleensä heti lastenlasten syntymästä saakka. Lapsenlapset taas tarjoavat apua isovanhemmalleen kasvettuaan vanhemmiksi, joten avunanto on molemminpuolista. Isoäidit usein arvostavat lapsenlapsen antamaa apua ja he pitävät sitä merkittävänä, riippumatta tehtävän suuruudesta. Isoäidit pyysivät usein apua esimerkiksi teknisten laitteiden korjaamisessa ja asentamisessa tai arkipäiväisissä askareissa, kuten kaupassa käymisessä. (Maijala, 2011: 53- 54.)

Hyvät suhteet lastenlapsiin vähentävät yksinäisyyden kokemusta ja luovat turvaa vanhuuteen. Lastenlasten tarjoama apu iän karttuessa voi olla niin merkittävää, että isovanhempi voi päättää olla menemättä vanhainkotiin, kun tarvittava apu tulee heiltä. Isoäitien antama apu lastenlapsille liittyi usein koulutehtäviin ja kokeisiin. Vaikka isoäidillä ei olisi vahvaa osaamista kouluaineissa, on heistä silti jonkinlaista apua. Lastenlasten hoitaminen on suurin ja yleisin isovanhemman antama apu. Lastenlasten myötä isovanhemmat saavat elämänsä pieniä lapsia, jotka täyttävät heidän hoivaamisviettiänsä. Lastenhoidon määrä vaihtelee, mutta voi olla jokapäiväistä. (Maijala, 2011: 53- 57.)

Kuten avunanto, ilon tuottaminen on usein molemminpuolista. Ilon tuottaminen voi olla yhteistoiminnallista, jolloin sekä lastenlapset että isovanhemmat osallistuvat toimintaan tai voivat keskittyä toiselle tärkeään asiaan. Tällöin yleistä on, että isovanhempi seuraa lapsenlapsen harrastusta ja osallistuu näin tämän elämäänsä. Isovanhemmat pitävät tärkeänä, että saavat tehdä asioita mistä lastenlapset tykkäävät ja nauttivat. Isovanhemmat tuottavat lastenlapsille iloa olemalla läsnä ja seuraamalla heidän touhuja. Lastenlasten välittömyys ja arkiaskareista iloitseminen antaa isovanhemmalle myös perspektiiviä oman elämänasenteen suhteen, ja näyttää miten pienistäkin asioista voi iloita. Vaikka lastenlapset ovat itsessään ilonaihe isovanhemmille, tuo heille erityistä iloa, jos lapsenlapsi haluaa tulla kylään sekä esitellä kavereitaan isovanhemmille tai muuten ottaa isovanhemmat mukaan omiin harrastuksiin. Silloin isovanhemmalle tulee positiivisia tunteita sekä kokemuksia yhteydestä lapsenlapseseen. (Maijala, 2011: 55- 56.)

Omana itsenä oleminen kuuluu myös isovanhempien voimavaroihin. Lastenlasten kanssa isovanhempi saa olla juuri sellainen kuin hän on ja heidän onkin helpompi hyväksyä iän

tuomat muutokset isovanhemmuuden myötä. Myös uskalluksen lisääntyminen liittyy isovanhemmuuteen. Lastenlasten kanssa isovanhempi tutustuu itselleen uusiin asioihin ja joutuu joskus menemään oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Tämä voi esiintyä esimerkiksi itselle ruosteessa olevien taitojen uudelleen kokeiluna lapsenlapsen kanssa yhdessä ollessa. (Maijala, 2011: 56- 57.)

Yhteisten muistojen tuottaminen on isovanhemmille itselleen tärkeää ja näin niin ollen myös yksi isovanhemmuuden voimavaroista. Heille on merkittävää, millaisia muistoja lastenlapsille jää yhdessä vietetystä ajasta. Muistojen luominen on tärkeää myös lastenlapsille. (Maijala, 2011: 57.)

3.5.2 Sosiaaliset voimavarat

Lapsenlapset tuovat paljon iloa ja merkitystä isovanhempien elämään. Lapsenlapset ovat tärkeä osa isovanhempien sosiaalista verkostoa. Ikääntymisen ja vanhenemisen myötä isoäiti kokee enemmän menetyksiä sosiaalisissa suhteissaan ja lapsenlapsi tuo kaivattua vuorovaikutusta sekä kanssakäymistä lisää (Maijala 2011: 57). Koettu merkitys ja sosiaaliset suhteet ovat monien tutkimusten mukaan tärkeitä tekijöitä henkilön hyvinvoinnille (mm. Lopez - Snyder 2009: 456). Maijala (2011: 57) luokittelee sosiaalisiksi voimavaroiksi yhdessäolon, kyläilyn, lähellä asumisen ja isovanhempien mahdollisuuden tutustua lastenlapsiin.

Tanskasen, Hämäläisen ja Danielsbackan (2009: 378) mukaan isoäideiltä pyydetään enemmän apua lastenhoitoon kun isoisiltä ja isoäidit viettävät useimmin aikaa lastenlasten kanssa. Yhteinen aika, jonka lapsenlapsi ja isovanhempi ovat yhdessä pyhitetään lapsenlapselle ja yhteiselle tekemiselle. Yhteinen aika on erityisen tärkeää jos lapsenlapsi asuu kauempana, silloin kaikki muu kuten arkiset askareet ja rutiinit saavat jäädä. Yleisempiä aktiviteetteja lastenlasten kanssa ovat ulkoilu, retkeily ja liikunnalliset harrastukset. On hyvin yleistä myös, että yhteinen tekeminen liittyy isovanhemman harrastuksiin joita he haluavat välittää eteenpäin lastenlapsille.

Isovanhempien ja lastenlasten ulkomaanmatkat eivät ole harvinaisia. Lapsenlapsen asuessa ulkomailla tai kaukana isovanhemmista, saa isoäiti mahdollisuuden tutustua eri paikkoihin ja uusiin kulttuureihin käydessään siellä vierailulla. (Maijala 2011: 57-59.) Tontin (2011: 29) mukaan pitkä välimatka lapsenlapseseen on usein este tutustumiselle. Välimatka usein vähentää yhteydenpitoa, joka voi aiheuttaa mielipahaa isoäidille. Sosiaalista voima-

varaa on myös mahdollisuus tutusta lapsenlapsiinsa. Jokainen lapsenlapsi on erilainen, jolloin jokainen suhde on ainutlaatuinen. Isovanhemmat saavat sosiaalisia voimavaroja suvun tuntemisesta. He pitävät tärkeänä, että lapsenlapset oppivat tuntemaan sukunsa ja omat juurensa. (Maijala 2011: 59.)

3.5.3 Tiedolliset voimavarat

Isovanhemmat pitävät tärkeänä opettaa lastenlapsia, jolloin perinteet siirtyvät sukupolvelta toiselle. Oppimisen ja opettamisen lisäksi voimavaroihin kuuluu mahdollisuus tutustua lastenlastensa koulumaailmaan sekä heidän ajatteluunsa. Isovanhemmat ovat aina toimineet perinteiden ja tärkeiden arvojen eteenpäin viejänä seuraavalle sukupolvelle. Perinteitä siirretään esimerkiksi ruokien ja tarinoiden kautta. Perinteiden ja historian lisäksi isovanhemmat opettavat lastenlapsilleen esimerkiksi kädentaitoja, arvoja, eettisiä periaatteita sekä muita tärkeitä elämäntaitoja. Isovanhemmat pitävät myös tärkeänä arkipäivän askareita ja käytännön kasvatusta. Varsinkin iäkkäät isovanhemmat painottivat kotityö taitojen ja arjen askareiden osaamisen tärkeyttä. (Maijala 2011: 60-61.)

Sukupolvien välinen oppiminen on yhteisöllistä ja vuorovaikutuksellista, jolloin molemmat osapuolet toimivat oppilaina sekä opettajina. Perinteisesti vanhemmat opettavat nuoria, mutta tähän perinteeseen on tullut muutos, sillä myös nuorilla on paljon tietoa ja taitoa mitä välttämättä vanhemmilla ei ole. Isovanhemmat kokevat, että lastenlapsilla on paljon opetettavaa ja lapsenlapset ovat innokkaita opettamaan. Rehellisyys, toisten huomioiminen, kärsivällisyys ja kiireettömyys ovat arvoja mitä isovanhemmat oppivat lastenlastensa toiminnasta sekä suhtautumistavoista.

Arvojen lisäksi isovanhemmat oppivat paljon konkreettisia asioita esimerkiksi tekniikasta. (Maijala 2011: 62-63.) Lastenlapsilla on myönteinen vaikutus isovanhempien suhtautumisessa uusiin asioihin. Lapsenlapset saavat isovanhemmat innostumaan oppimisesta. (Maijala 2011: 64.)

3.5.4 Fyysiset voimavarat

Isovanhemmuuden fyysisiin voimavaroihin kuuluu isovanhempien oma kunto ja yhteiset liikuntaharrastukset. Ikääntymisen myötä liikkumisesta ja oman kunnan huolehtimisesta tulee tärkeä keino terveyden ylläpitäjänä. Lastenlasten kanssa touhuaminen on itsessään fyysistä toimintaa, joka ylläpitää isovanhempien kuntoa. Yhteisiä liikunnan muotoja voi olla

esimerkiksi ulkoileminen, uiminen tai luisteleminen. Oma kunto ja siihen suhtautuminen ovat pääosin tärkeää isovanhemmille. (Maijala 2011: 66.)

lääkkäille ihmisille on aiemmin suositeltu rasituksen välttämistä ja runsasta vuodelepoa, mutta nykykäsityksen mukaan nimenomaan monipuolinen liikkuminen omien kykyjen rajoissa nähdään tärkeänä tekijänä fyysisten voimavarojen ylläpidossa. Fyysinen aktiivisuus yhdistettynä kognitiivisia kykyjä vaativiin harrastuksiin luo hyvän pohjan terveyden ylläpitoon ikääntyessä. (Partala: 13-14.) On myös hyvä muistaa, että ikääntyessä fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset voimavarat limittyvät toisiinsa. Fyysiset voimavarat vaikuttavat psyykkisiin ja sosiaalisiin voimavaroihin, sekä toisin päin. Psyykkiset ja sosiaaliset voimavarat vaikuttavat siihen miten paljon on mahdollisuuksia kehittää fyysisiä voimavaroja. Esimerkiksi fyysisten voimavarojen heiketessä mahdollisuus kodin ulkopuoliseen harrastamiseen vähenee (Partala: 14). Tämän takia on tärkeää, että fyysisiin voimavaroihin kiinnitetään huomiota. Muiden voimavarojen liikunnalliset toiminnot voidaan myös nähdä fyysisinä voimavaroina (Maijala 2011: 67).

4 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tarkoituksena tässä tutkielmassa on kuvata isoäitien näkökulmasta heidän suhtautumista uuteen rooliinsa isoäitinä ja minkälaista tukea he tarvitsevat isovanhemmuuden voimavarojen ylläpitämisessä.

Nuorena lapsensa saaneiden tyttären omien äitien voimavaroja ja niiden ylläpitämistä ei ole tietojemme mukaan kovin paljon tutkittu ja koimme sen erittäin mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi aiheeksi tutkia. Tyttöjen talo myös ilmaisi mielenkiintonsa aihetta kohtaan, koska heillä on hyvin vähän tietoa nuorena raskaaksi tulleiden asiakkaiden vanhemmista ja siitä minkälaista tukea he mahdollisesti tarvitsevat. Tyttöjen talo haluaisi tukea jollain tavalla nuorten naisten äitejä, mutta resurssit eivät vain ole riittäneet siihen tähän asti. Opinnäytetyömme avulla isoäitejä voidaan huomioida paremmin tulevaisuudessa ja mahdollisesti tukea heitä ryhmätoiminnan avulla.

Tutkimusten mukaan (esim. Hirvonen 2000) nuoret uudet äidit saavat usein paljon tukea uudessa tilanteessaan, mutta heidän äitinsä eli tuleva isoäiti jää usein taka-alalle. Äidin rooli lapsen kehityksessä on hyvin tärkeä. Äiti toimii tyttärelle roolimallina, tukijana ja lohduttajana. Samalla äiti on usein myös se henkilö jota vastaan tytär eniten kapinoi ja josta

hänen on irtaannuttava saavuttaakseen oma erillisyytensä. Tytär kasvaa naiseksi oppimalla äidiltään mm. erilaisia perinteisiä naisen rooleja. Tyttären vahva samastuminen äitiin luo tyttärelle turvallisuuden tunnetta ja samalla tunteen jatkuvuudesta. (Tuovinen 2004: 5,7.)

Teemat, joiden pohjalta tutkimustehtävä on määritelty, olivat:

1. Isoäidin suhtautuminen uuteen rooliinsa nuorena lapsensa saaneen tyttärensä äitiyteen.
2. Isovanhemmuuden voimavarojen tukeminen uudessa elämäntilanteessa.

Tutkimuskysymyksiksi asetimme yhteistyökumppanimme toiveesta sekä teoriaosassa käsitellyistä tutkimuksista seuraavasti:

1. Millainen on nuorena lapsensa saaneen tyttären äidin suhtautumistapa/ asenne omaan rooliinsa uutena isoäitinä?
2. Miten voidaan tukea nuoren äidin omaa äitiä isovanhemmuuden voimavarojen ylläpitämisessä?

Tavoitteena on, että tutkielmassa saatua tietoa voidaan hyödyntää tuettaessa nuorena lapsensa saaneiden isoäitien myönteistä suhtautumista ja voimavaroja uuteen rooliinsa isovanhempiana. Lisäksi Tyttöjen talon nuoret äidit projektin toiminnassa työntekijät voivat hyödyntää keräämäämme tietoa kehittäessään tulevaisuudessa toimintamuotoja uusien isovanhempien voimavarojen tukemiseksi.

Tutkielmamme on laadullinen tutkielma ja haastattelut ovat toteutettu puolistrukturoituina teemahaastatteluin. Laadullisessa tutkimuksessa tulee rajoittaa hankittavan aineiston määrää ja teemahaastattelussa käsitellään vain tiettyjä, tutkittavaan teemaan liittyviä seikkoja (Alasuutari 1999: 51). Haastattelun avulla selvitimme, minkälaista tukea isoäidit mielestään tarvitsevat esimerkiksi isovanhemmuteen. Opinnäytetyön alussa aiheen tutkimisen kannalta suurin riski oli aiheen arkaluontoisuus ja isoäitien kiinnostumattomuus tutkimuksesta. Meidän oli tärkeää tuoda selkeästi esiin miksi teemme tutkielmaa kyseisestä aiheesta ja miksi se on tärkeää.

Teoriatietoa etsimme eri tutkimuksista. Isovanhemmuutta on tutkittu aiemmin esimerkiksi elämänvaiheena ja voimavarana (esim. Maijala 2011). Myös isovanhempien yksinäisyyttä ja

osallisuutta lastenlastensa elämään on tutkittu, josta saimme myös oleellista taustatietoa. Etsimme myös ulkomailla toteutetuista tutkimuksista tietoa, jotta saamme laajemman kokonaiskuvan aiheesta.

5 Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimuspyyntömme lähetimme Tyttöjen Talon toiminnasta vastaavalle Kallion settlementille ja saimme myönteisen päätökset 19.1.2016. Opinnäytetyön aineisto kerättiin kevään 2016 aikana. Tutkimusaineisto muodostui kaikkiaan 6 haastattelusta, joihin kului noin 7 tuntia yhteensä.

Valmistelimme kirjallisen kutsun (Liite 1.) haastatteluun, jonka työyhteisö kumppanimme lähetti ryhmissä käyvien nuorten äideille. Kutsussa oli yhteystietomme, johon haastattelusta kiinnostuneet isoäidit pystyivät olla yhteydessä.

Opinnäytetyön kohderyhmä on Tyttöjen talon nuorten äitien ryhmän isoäidit. Kohderyhmä valikoitui työelämän yhteistyökumppanin kanssa keskustellessa ja yhdessä päätimme, että Tyttöjen talolta tulevat kontaktit ovat meille riittävät tätä opinnäytetyötä varten. Nuorten äitien ryhmän äitien omien äitien haastatteluista uskomme saavamme tärkeää tietoa Tyttöjen talon toiminnan kannalta, jota he voivat käyttää jatkossa oman toimintansa suunnitteluun.

Tutkimme isoäitejä, koska isoäitien- ja heidän tyttäriensä suhde on erityislaatuinen. Erityislaatuisuuden luo se, että tytärten suhde omaa sukupuolta olevaan vanhempaan, äitiin, on heidän kehityksen kannalta todella merkittävä ja sen positiiviset ja negatiiviset vaikutukset heijastuvat myös heidän omaan äitiyteensä. Äidit ovat myös roolimalleja tytärten omalle äitiydelle ja monet äitiyden piirteet siirtyvät äidiltä tyttärille. (Aalberg, Siimes: 103, 105) Tutkimme isovanhemmuuden voimavaroja, jotka jaamme psyykkisiin, fyysisiin, sosiaalisiin ja tiedollisiin voimavaroihin. Isovanhempi saa voimavaroja isovanhemmuudestaan, joita haluamme tukea. Kyseisestä aiheesta on tietojemme mukaan hyvin vähän tietoa ja tutkimuksia, joten koimme aiheen kiinnostavaksi ja oleelliseksi.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Työmme on kvalitatiivisen eli laadullinen tutkielma. Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella tutkittavaa kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja paljastaa tosiasioita, eikä todentamaan jo olemassa olevaa tietoa. Laadullisen tutkimuksen tutkimustulokset ovat aina paikkaan ja aikaan rajoittuneita. (Hirsijärvi – Remes – Sajavaara 1998: 161.)

5.2 Tutkimuskysymykset ja tutkielman tavoitteet

Tutkimusten (mm. Hirvosen 2000: 97; Järvisen 2009: 25) mukaan isoäitien lastensa perheille antama tuki on merkittävää. Tämän takia on mielestämme tärkeää, että isoäitien omien voimavarojen tukemista ja ylläpitoa tutkitaan, sillä heidän jaksamisella on merkitystä sekä heidän omien voimavarojen kannalta isoäiteinä, että heidän lapsilleen ja lapsenlapsilleen. Pyrimme tutkimuksella lisäämään tietoa ja vastaamaan kysymykseen, miten isoäidin voimavaroja voitaisiin tukea ja ylläpitää, jotta he voivat nauttia isovanhemmuudesta ja toimia siinä roolissa parhaalla mahdollisella tavalla.

Kun isoäiti hyväksyy oman roolinsa isoäitinä ja osaa odottaa isovanhemmuutta, niin he nauttivat siitä enemmän (esim. Majjala 2011; Burton 1996). Usein kuitenkin nuoren äiti ei ole osannut odottaa tyttärensä raskautta, joten se tulee yllätyksenä. Äiti ei ole pystynyt valmistautua isovanhemmuuteensa ajoissa, sillä äidille kertoimista nuori siirtää yleensä melko pitkään (Hirvonen 2000: 72.) Isoäiti on tärkeä voimavara uudelle perheelle, ja onkin tärkeää että isoäiti on hyvinvoiva, jotta hän voi olla paras mahdollinen apu tyttärelleen. Useat nuorten äitien raskauksia koskevat tutkimukset osoittavat, että tulevaisuudessa olisikin tärkeää tutkia kuinka raskaus nuorella iällä vaikuttaa tytön läheisiin ja perhesuhteisiin (esim. Dallas 2004, Hirvonen 2000).

Yhteistyökumppanimme toivoi myös, että pystyisimme kartoittamaan miten isoäiti kokee oman tyttärensä saaman tuen tyttöjen talolta tai muilta tahoilta. Pyrimme saamaan sen näkökulman mukaan myös haastattelumme, sillä äidille oman tyttären hyvinvointi on tärkeää ja usein he ovat kiinnostuneita minkälaista tukea tytär saa vanhemmuuteensa (Villanen-Juvalla, suullinen tiedonanto 2015).

5.3 Aineiston keruumenetelmä

Suunnitteluvaiheessa ryhmänä pohdimme mikä olisi paras mahdollinen tutkimusmenetelmä parhaiden lopputulosten saavuttamiseksi. Kun teimme valintaa, pidimme mielessä yhteistyökumppanimme toiveet, tulosten käytettävyyden sekä menetelmän ja teorian yhteensopivuuden. Valitsimme työhömme aineiston keruumenetelmäksi haastattelun.

Haastattelumme olemme toteuttaneet puolistrukturoidun teemahaastattelun kaavan mukaan, missä teoria tiedosta nousevat teemat toimivat haastattelun johdattajana. Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa kuitenkin käydään läpi ennalta sovitut teemat. Kysymysten ja teemojen muotoilu sekä järjestys voivat vaihdella. (Ruusuvuori & Tiittula 2005: 11.) Teemahaastattelua käytetään kun halutaan selvittää vähän tiedettyä asiaa.

Teemahaastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi, kun ei tiedetä millaisia vastauksia tullaan saamaan ja kun vastaukset perustuvat yksilön omaan kokemukseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 47-48; Eskola & Suoranta 2000: 86-87.) Teemahaastattelu sopi työhömme, sillä vastauksia ei voinut ennakoita. Teorian pohjalta valmistelimme haastattelurungon, joka toimi haastattelijan apuna (liite 2.)

Teema-alueet muodostavat Maijalan (2011) isovanhemmuuden voimavarojen määritelmän mukaisesti psyykkiset, sosiaaliset, tiedolliset ja fyysiset voimavarat. Samassa haastattelussa on tarkoitus käydä läpi isoäidin suhtautumista tyttärensä vanhemmuuteen. Isoäidin asenteen mittaamiseen emme käytä erillistä kyselylomaketta, vaan se toimii yhtenä teemana haastattelussa. Halusimme haastatteluiden olevan vuorovaikutuksellisia hetkiä, joissa isoäidit pystyvät rentoutumaan. Haastattelu on haastattelijan ja haastateltavan välistä keskustelua ja vuorovaikutusta: haastattelu syntyy osallistujien yhteisen toiminnan tuloksena. Ruusuvuori & Tiittula (2005) toteavat, että jokainen tilanne rakentuu haastattelijan ja haastateltavan keskustelussa omanlaisekseen.

Tämän opinnäytetyön aineisto tallennettiin nauhoittamalla. Tilanteen nauhoittaminen antaa mahdollisuuden palata tilanteeseen uudelleen, jolloin nauhoitus toimii sekä muistiapuna että tulkintojen tarkistamisen välineenä (Ruusuvuori & Tiittula 2005: 14). Ennen haastattelun alkua haastateltavat täyttivät kirjallisen suostumuksen haastatteluun osallistumisesta ja myös haastattelun nauhoittamisesta. Nauhoitetun materiaalin uudelleen kuuntelu tuo esille haastattelusta uusia sävyjä, joita ensikuulemalta ei ehkä ole pannut ollenkaan merkille. Se tuo tutkijan

ulottuville esimerkiksi haastateltavan epäröinnit vastauksen viivästymisen muodossa. Nauhoituksen ansiosta haastattelu voidaan raportoida tarkemmin. Nauhoitteen kuuntelu toi esille paljon uusia näkökulmia ja mitä useammin nauhoitusta kuuntelimme, sitä tarkemmin osasimme analysoida sitä.

Yksi haastatteluista on toteutettu internetin välityksellä Skypen avulla aikataulullisista syistä. Skypen kautta suoritettu haastattelu nauhoitettiin. Skype haastattelussa haastateltavan suostumus äänitettiin. Kuuluvuus ja näkyvyys haastateltavaan oli selkeä ja esimerkiksi haastateltavan äänenpainot ja ei-verbaalinen toiminta tulivat selvästi näkyville. Lauri Aro (1996: 50) on todennut ettei intiimi läheisyys kertojan ja kuulijan välillä ole tae hyvästä, jonka takia päädyimme skype haastatteluun yhden osallistujan kohdalla.

Aineiston keräämiseen on osallistunut yksi haastattelija. Yhden haastattelijan osuus liittyy tutkimuksen luotettavuuteen, pysyvyyteen ja neutraalisuuteen (Tynjälä 1991). Tähän opinnäytetyöhön kerättävät aineistot haastatteli yksi henkilö ryhmästämmme, sillä pyrimme tasalaatuisen materiaaliin. Haastattelut sovimme yleisille paikoille, jonne kummankin osapuolen oli helppo tulla. Haastattelija ei johdatellut liikaa keskustelua, jotta isoäidit pääsivät nostamaan esille heille tärkeitä asioita. Isoäidit joita haastattelimme kertoivat tilanteestaan mielellään ja heillä oli paljon mielipiteitä. Keskustelun ylläpitäminen ei vaatinut haastattelijalta erillisiä toimenpiteitä.

5.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Aineiston analysoimme teemoittelun avulla. Teemoittelussa on tarkoitus etsiä aineiston teemoja, eli tekstin pääkohtia (Moilanen - Rähä 2010: 55-57). Aineiston jakaminen teemoihin kävi helposti, sillä samat teemat, jotka olimme valinneet haastattelun teemoiksi, nousivat esille haastatteluissa.

Aloitimme aineiston käsittelyn litteroinnilla ja läpikäymisellä. Muutimme haastattelun nauhoitteet tekstimuotoon. Käytimme kaikkea keräämäämme aineistoa analysointiaineistona. Aineiston yksityiskohtaisuuteen ja laajuuteen vaikuttavat tutkimuksen resurssit, kuten tutkimukseen varattu aika. (Vilka 2007: 115-116.) Meillä oli monta teemaa haastatteluissa, jonka takia meille tuli paljon aineistoa. Kun litteroitua aineistoa on paljon, tulisi se pilkkoa tai tiivistää aineiston käsittelemisen helpottamiseksi (Tuomi – Sarajärvi 2002: 111). Tiivistimme aineistomme ja keskityimme pääkohtiin. Litteroinnin jälkeen aineisto käytiin tarkasti läpi ja etsittiin

samankaltaisuuksia/eroavaisuuksia teemoihin. Teimme tiedoston jokaista teemaa kohden, johon aina laitoimme siihen teemaan liittyvät lauseet ja vastaukset.

Tämän jälkeen tuloksia alettiin kokoamaan. Uutta aineistokokonaisuutta kirjoittaessa on pidettävä mielessä tutkimusongelmat kuin myös valitut teoriat, jotta suurta teksti määrää on helppompi hallita, ilman olennaisen informaation kadottamista. (Alasuutari 1999: 40).

Analysoinnin jälkeen äänitetty aineisto hävitettiin.

6 Tutkimustulokset

Tutkimukseen osallistui 6 isoäitiä, joiden keski-ikä oli 50, joista 4 haastattelua on analysoitu alas tutkimustuloksiin. Kaikkien äitien tyttäret olivat saaneet lapset ennen haastattelua, mutta ollessaan alle 21-vuotiaita.

Taustatietoja kysellessä selvisi, että suurin osa vastaajista asui yksin. Muita asumismuotoja oli miehen kanssa asuminen tai tyttären isän kanssa. Vastaajista suurin osa käy töissä joko kokoaikaisesti tai osa-aikaisesti, mutta vastaajista löytyi myös eläkkeellä olevia isoäitejä. Lapsenlapsen ikä haastattelun tekovaiheessa oli yleisimmin joko 6 tai 4, eli he ovat toimineet jo isoäitinä useamman vuoden.

Haastatteluissa kerätyt tiedot on jaettu teemoihin mitkä olivat teemahaastatteluiden teemat. Kappaleissa on sitaatteja haastatteluista, jotka on eroteltu muusta tekstistä kursivilla ja sisenyksellä. Sitaattien perään emme haastateltujen anonymiteetin takia laittaneet koodinimiä.

6.1 Suhtautuminen uuteen rooliin isoäitinä

Äitien suhtautuminen uuteen rooliinsa isoäitinä oli enimmäkseen positiivinen. Moni osasi odottaa oman tyttärensä raskautta. Yhdelle äideistä nuoren tyttären raskaus oli jo kolmannessa sukupolvessa. Tunnetta isoäidit kuvailivat suojelevaksi eikä missään nimessä negatiiviseksi. He vain halusivat auttaa tyttäriään. Hetkeäkään eivät epäilleet etteivätkö he kaikesta selviäisi.

”voin kuvitella jos nuoren raskaus on yllätys, voi tilanne tuoda negatiivisia tunteita ja tilanne olla shokki”.

Useimmille isoäideille tyttären raskaus oli yllätyksestä huolimatta ilon asia. Tyttären raskaus nähtiin tuovan paljon hyvää sekä sisältöä elämään. Isoäidit olivat lähinnä huolissaan miten asiat järjestyvät.

” herranjestas, tämähän on mahtavaa! Ei mitään pahaa ole tapahtunut, vaan on tapahtumassa hyviä asioita”

Isoäidit ymmärsivät myös heti alusta alkaen, että isoäitiys tuo lisää vastuuta ja sitoutumista heidän elämäänsä. Isoäidit olivat valmiita kaikkeen mitä tyttären raskaus tuo tullessaan ja omasta elämästään huolimatta he näkivät, että oman lapsen auttaminen menee omien tarpeiden edelle. Muutos äidistä isoäidiksi koettiin merkittäväksi. Tärkeimpänä tilanteessa isoäidit näkivät tyttäriensä tukemisen, miten järjestellä asioita ja muita käytännön asioita. Tärkeänä isoäidit näkivät myös nuoren oman asunnon saannin.

”kyllä se tilanne alkaa selviämään kun oma koti löytyy..”

”me aloitettiin etsimällä xxx ja xxx omaa kotia “

Kun isoäidin lapsenlapsi syntyi, läheni tyttären ja isoäitien suhde monella tapaa. Tytär ymmärtää omaa äitiään paremmin. Vaikka äidin ja isoäidin välit olisivat olleet myrskyisät, äitiys tasoitti välejä. Isoäitiys kasvatti myös isoäitejä ja auttoi katsomaan asioita uusin silmin. Muutos aloitti uuden vaiheen elämässä ja toi siihen uuden vastuullisen roolin. Lapsenlapsen tulo koettiin uuden elämän alkuna, mutta osalle isoäideistä itsensä mieltäminen isoäidiksi oli haastavaa. He kokivat paljon vastuuta tyttäristään, ja kokivat itsekin olevansa vielä liian nuoria siihen.

6.2 Isoäidin sosiaaliset voimavarat

Lapsenlapsella on suuri rooli isoäitien elämässä. Jotkut isoäidit nimesivät isoäiteyden tärkeimmäksi rooliksi elämässään tällä hetkellä.

”kyllä se vaan on, että me mennään vauvan ehdoilla ja joustetaan “

Isoäidit näkivät lapsenlapsiaan usein ja kaikki isoäidit pitivät yökyläilyä tärkeänä. Se koettiin tärkeänä tekemisenä heidän ja lastenlasten välillä. Kun isoäiti asuu lähellä lapsenlapsiaan

niin tiivis yhteydenpito ja läheisyys lapsenlapsen on helpompaa. Yhteinen tekeminen on koettu tärkeäksi. Erityisesti tämänlaisia asioita on ollut luonnossa oleminen, leipominen, siivoaminen sekä muut kodin askareet.

Läheisyys lapsenlapsen kanssa nähtiin tärkeimmäksi lapsen ollessa nuori, sillä silloin tiivis suhde on jo muodostettu eikä suhteen ylläpitäminen vaadi yhtä paljon. Isoäidit halusivatkin asua lähellä lapsenlastaan, ja he toivoivat että näin olisi jatkossakin.

Isoäidin rooli ei tarkoita että he ohjaisivat tyttärensä ja lapsenlapsensa elämää. Joissain tilanteissa isoäiti on joutunut muistuttamaan tytärtään, että hänellä on omakin erillinen elämä. Isoäiti kommentoi *”joskus vain haluaisin viettää aikaa oman miehen kanssa”*.

6.3 Isoäidin psyykkiset voimavarat

Isoäidit kokevat, että yhteisiä muistoja kertyy kokoajan lisää. Muistojen jakaminen koetaan tärkeäksi ja isoäidit haluavatkin jakaa niitä samalla tavalla kuin omienkin lasten kanssa on tehty. Lastenlapsille haluttiin luoda turvallinen ja hauska ympäristö, kun he ovat kylässä isoäidin luona. Ympäristö haluttiin luoda mahdollisimman helposti lähestyttäväksi, jotta siellä voi olla, oli olotila mikä vain. Isoäidin kodin haluttiin olevan positiivinen muisto ja pienet asiat koettiin tärkeiksi. Isoäidit olivat itse pitäneet heidän omien isovanhempiensa kotia isossa merkityksessä ja se haluttiin luoda myös omille lastenlapsille.

”kyllä mummulla on aina kiva käydä kylässä ja kyllä me halutaan, että xxx halua meillekin tulla ite kun se kasvaa “

Lastenlasten koettiin tuovan lämpöä perheeseen ja lastenlasten syntymän jälkeen he ovat auttaneet isoäitejä kehittymään eteenpäin, saavuttamaan uusia tavoitteita ja ymmärtämään tiettyjä asioita. Lapsenlapsi auttaa isoäitiä psyykkisesti, kuin myös konkreettisesti. Isoäideillä on myös oma elämä ja vaikka elämään heillä kuuluu työ, omat lapset ja harrastuksia, niin isoäitiyden myötä isoäidin on helpompi havainnoida olemassaoloa vahvemmin.

”ajatukset on illalla välillä vaikeeta saada pois niistä asioista mitä näkee töissä, mut kun on sit muuta ajateltavaa niin siitä se lähtee ja taas ollaan trallallaa”.

Isoäidit kokivat oman puolison merkityksen eri tavoilla. Joillekin isoäideille puolison läsnäolo sekä tuki on ollut kaikista merkittävin ja kaikki haasteet on koettu yhdessä. Tämä ei ollut kuitenkaan kaikissa tapauksissa, sillä jotkut isoäidit olivat ilman puolisoa ja he kokivat pystyvänsä isoäitiyteen yhtä hyvin, eivätkä nähneet puolison olevan merkittävä tuki isoäitiydelle.

“en mä olisi selvinnyt ilman xxx tukea kaikesta siitä..”

“ kyl mä uskon et me pärjättiin hyvin ilmanki, ei sitä muut ymmärrä”

Lapsenlapsi on auttanut uusien näkökulmien löytämisen, joka on myös tuonut uskallusta uusiin asioihin. Isoäidit uskaltavat olla omia itsejään. Pahoja tapoja isoäidit välttävät lastenlasten seurassa, kuten kiroilemista. Lapsenlapsen kanssa on helppo olla, sillä lopullinen vastuu on äidillä.

“ kyl mä aina sen ajan jätän ne pahat sanat pois, kun kumminki kotona varmaan kuulee...”

Normaaleista arjen asioista opitaan paljon eri asioita, kuten leipominen opettaa lapsenlapselle esimerkiksi lukemista, mittaamista ja kokonaisuuden hahmottamista. Eräs isoäiti muistaakin, kuinka viimeksi leipoessa hänen lapsenlapsensa sanoi *”mumma, sinä olet hämmästyttävä mittaaaja”*.

Haastateltavat uskoivat nuoren iän tuovan heille energiaa arkeen. Suhde lapsenlapseseen koetaan tärkeäksi ja halutaan pitää avoimena, jonka takia isoäidit kokivat että voivat sanoa jos he eivät jaksaa ja he voivat päättää päivän ja olutilan mukaan mitä tehdä.

6.4 Isoäidin fyysiset voimavarat

Isoäidit pitivät huolta kunnostaan eri tavoilla. Toiset arvostivat aktiivista elämäntyyliä enemmän kuin toiset. Jotkut isoäidit harrastivat liikuntaa säännöllisesti ja osa taas ainoastaan hyötyliikuntaa. Isoäidit näkivät levon myös tärkeänä osana fyysistä kuntoa.

”pitää osata levätä, keho ja mieli ei muuten jaksaa arjessa ”

Oman kehon kuunteleminen koettiin tärkeäksi ja sen myötä omaa kuntoa voi tukea. Itselle pitää antaa aikaa. Itseltä ei voi vaatia mihin keho ei pysty.

Lastenlapset harrastivat fyysisiä lajeja sen mukaan, kuinka paljon isoäidit itse liikkuvat. Isoäitien kanssa useimmiten kuitenkin harrastettiin normaaleja lajeja, kuten pyörällä ajamista. Isoäidit kokivat että vahvuus on normaaleissa arjen harrastuksissa, jotka luovat hyvän pohjan myöhemmälle iälle. Suurin osa isoäideistä ei nähnyt tarvetta yhteiselle ohjatulle liikunta harrastukselle, sillä se nähtiin kuuluvan eri ajanjaksoon eikä isoäidin tehtäviin. Yksi isoäideistä kuitenkin toivoi, että kun lapsenlapsi kasvaa he voivat harrastaa yhdessä jotain liikuntaa.

6.5 Isoäidin tiedolliset voimavarat

Omien perinteiden jakaminen nähtiin tärkeäksi. Suvun ja perheen menneisyydestä puhuttiin myös. Perheen tapoja toimia opetettiin esimerkiksi pyykinpesun merkeissä. Avoin keskustelu ja läheisyys perheessä auttavat, vaikka tyttäreillä ja isoäidillä olisikin eri mielipiteitä arvoista ja perinteistä. Kun äidin ja isoäidin välit ovat avoimet ja läheiset, voi isoäiti auttaa arvojen opettamisessa ilman että äitiä vähätellään tai ohitetaan. Joissain tapauksissa isoäidit pystyivät jakamaan periaatteitaan ja omia arvojaan, mutta koska tytär jakoi eri mielipiteet, ei isoäidin mukaan tilaisuuksia ole ollut tarpeeksi arvojen ja perinteiden opettamiseen. Oli myös isoäitejä, joiden tyttäret luottivat siihen mitä isoäidit opettivat lapsenlapsilleen, joten he eivät puuttuneet siihen mitä isoäidit opettivat.

“ kyl xxx perheessä on samat arvot, niin ei se mua oo alkanut ohjeistamaan mitä mä pojalle sanon ja opetan ”

Kaksi isoäitiä mainitsi erikseen, että kun puhutaan arvoista, niin he eivät tarkoita vanhanaikaisia arvoja, vaan kohteliaisuuksia ja käytöstapojen tapaisia. Arvojen, perinteiden ja periaatteiden opettamista isoäitien mukaan voi tukea omalla esimerkillä. Se miten lapsi näkee kuinka perheen sisällä eletään ja mitkä asiat koetaan oikeaksi ja vääräksi siirtyvät automaattisesti myös lapsenlapselle. Säännölliset tapaamiset lapsenlapsen kanssa edesauttavat isoäidiltä opittujen arvojen ja perinteiden noudattamista. Samoja sääntöjä pitäisi noudattaa äidin ja isoäidin luona, sillä usein lapsenlapset ottavat liian rennosti isoäidin luona, mikä luo epäohdonmukaisuutta kasvatukseen.

6.6 Tyttöjen talon tarjoama tuki nuorelle äidille isoäidin näkökulmasta

Tyttöjen talon tarjoama tuki koettiin tärkeäksi nuoren äidin elämässä ja sieltä koettiin saatavan mahdollisuuksia vertaistukeen nuorten elämässä. Kun tyttären elämä muuttuu, kaikki nuoren

ystävät eivät jää enää uuteen elämänvaiheeseen tueksi. Tuoreen isoäidin näkökulmasta tilanne on harmillinen, sillä hän näkee oman tyttärensä kamppailevan nuoruuden ja äitiyden välillä.

” ... kaikki kaverit jätti yksin, mutta tyttöjen talolta hän sai uusi ystäviä ja tukea erilaiseen nuoruuteen ”

“ei me paljon oltu toiminnassa mukana, mutta sieltä xxx kertoi saavansa tukea “

Tyttöjen talon nähtiin myös olevan positiivisuuden ja turvallisuuden paikka mihin tyttäret menivät mielellään. He kokivat, että tyttäret ei tuomittu siellä ja tyttöjen talo tuki nuoria hyvien valintojen tekemisessä. Isoäidit kokivat tietävänsä suhteellisen paljon tyttöjen talosta, mutta ei sen toiminnasta.

7 Johtopäätökset

Haastattelemalla isoäitejä meillä oli mahdollisuus saada tietoa alkuperäisten teemojen ympäriltä ja asioita, joita emme välttämättä olisi osanneet ennakoida. Usea isoäiti muisti oman ensireaktion kuullessaan tyttärensä raskaudesta. Jokainen isoäideistä halusi olla tyttärensä tukena, eikä suuttumisen tilanteessa koettu auttavan. He halusivat oman asenteensa olevana myönteinen ja kannustava. Isoäidin vuorovaikutus oman tyttärensä kanssa oli jokaisessa tapauksessa parantunut. Isoäidin ja tyttären välinen suhde kehittyi, eikä syillä miten tilanteeseen päädyttiin ollut enää väliä. Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Hirvonen 2000, Maijala 2011) on todettu, että isoäidistä tulee nuoren perheen yksi tärkeimmistä tukijoista.

Isoäidit ovat olleet tyttäriensä tukena, mutta eivät olleet aina saaneet itse tarvitsemaansa tukea. Isoäidit kokivat olevansa itse vastuussa hyvinvoinnistaan, ja tarvittaessa tukeutuivat omaan lähiverkostoonsa. He myös korostivat vapaa-ajan tärkeyttä omalle hyvinvoinnilleen. Isoäidit joilla oli kumppani tukena, kokivat heidän tukensa merkitykselliseksi kun taas isoäidit ilman kumppania kokivat, että kukaan ei voi ymmärtää heidän tilannettaan ja tunteitaan. Tästä päättelimme, että isoäidin mielipide läheisen tuesta riippuu siitä kuka on ollut kokemassa hänen kanssaan tilanteen. Isoäidit joilla ei ollut kumppania kokivat selviävänsä yhtä hyvin ilman, sillä he eivät välttämättä osanneet kuvitella mihin sitä olisivat tarvinneet.

Jokainen isoäiti oli ollut yhdessä tyttäriensä kanssa miettimässä tilannetta ja he olivat saaneet mahdollisuuden puhua siitä avoimesti. Moni oli hakenut apua eri tahoilta ja he olivat halunneet luoda selkeyttä tyttäriensä tilanteeseen. Usea isoäiti ajatteli, että askel kerrallaan tilanteesta selvitään. Usea isoäideistä oli itsekin ollut nuori äiti ja omat kokemukset varmasti loivat uskoa siihen, että tilanteesta selvitään. Vastausten perusteella vaikutti siltä, että isoäidit antavat paljon aikaansa ja kantavat paljon huolta siitä että asiat järjestyvät. Usea isoäideistä priorisoi tyttärensä ja lapsenlapsensa elämässään tällä hetkellä, sillä kokivat että tytär tarvitsi heitä eniten nyt. Isoäidit kokivat, etteivät voi olla heikkoja tästä syystä.

Isoäidit eivät kokeneet tarvitsevansa ulkopuolista apua voimavarojensa ylläpitoon, vaan he kokivat, että tärkeintä on lapsen ja lapsenlapsen hyvinvointi ja tukeminen. Näin ollen tutkimuskysymykseen miten isoäitien voimavaroja voi tukea, ei saatu tutkielmassa selkeää vastausta. Isoäidit eivät tuoneet omaa tuen tarvettaan esille, vaan kiinnittivät huomionsa jälkikasvuunsa. Esimerkiksi suuri välimatka oli yksi haaste isoäidin voimavaroille (esim. Tontti 2011) ja välimatka oli myös Maijalan (2011) sosiaalisten voimavarojen vähentävä tekijä. Tulostemme mukaan, moni isoäiti pyrki vähentämään tätä voimavarojen puutetta, mm. muuttamalla lähemmäksi tai maksamalla lastenlasten matkoja. Isoäidit kokivat, että heidän tulee itse ratkaista niin sanottu ongelma.

Vastausten perusteella isoäidit saavat paljon sosiaalisia ja psyykkisiä voimavaroja lapsenlapsistaan ja ne voimavarat ovat hyvässä kunnossa. Tiedollisten voimavarojen tila oli hyvin erilainen, riippuen siitä jakoiko isoäiti sekä tytär samat arvot ja kuinka tytär halusi lapsensa kasvavan. Samoin oli fyysisten voimavarojen laita. Fyysisten voimavarojen tila riippui siitä, kuinka paljon liikuntaa isoäiti harrasti ennen lapsenlastaan. Fyysiset voimavarat kuitenkin lisääntyivät lapsenlapsen myötä.

Haastatteluista kävi myös ilmi, että nuorena lapsen saaminen on usein ylisukupolvista, mikä tukee aiemmissä tutkimuksissa esille tullutta tietoa (esim. Hirvonen 2000: 70). Tämä tuli haastatteluissa esille, vaikkemme sitä erikseen kysyneet.

Isovanhemman typologiassa suurin osa isovanhemmista sijoittuisi isovanhemmuudesta nauttiviksi, sillä he hyväksyivät alusta asti muutoksen isovanhemmaksi ja heillä oli paljon voimavarojaan käytössä. Joidenkin isoäitien kohdalla ei sijoitus ollut yhtä selvä, sillä joillain ei ollut paljon jokaista voimavaraa ja eräs isoäideistä ei ollut yhtä sopeutuva muutoksiin kuin muut. Nämä sijoitukset kuitenkin voivat muuttua, sillä tilanteet muuttuvat. Isoäiti joka ei aluksi ollut innokas uudesta roolistaan saattoi ajan kanssa hyväksyä rooliaan paremmin ja varsinkin kun

kumppani tuki hänen isoäitiyttään. Tämä voisi osoittaa, että hän on siirtymässä myös isovanhemmuudesta nauttivaksi isoäidiksi. Isoäiti kenellä ei ollut yhtä paljon voimavaroja voi lisätä omalla käytöksellään voimavarojaan.

Päätuloksena opinnäytetyössämme nousikin isoäitien positiivinen suhtautuminen lapsensa raskauteen ja äitiyteen ensi-hämmennyksestä selviytyttyään. He priorisoivat isoäitiyden korkealle elämässään ja olivat halukkaita osallistumaan nuoren äidin tukemiseen ja auttamiseen. Myös heidän omat voimavaransa ja isoäitiydestä syntyvät voimavarat olivat hyvällä mallilla.

8 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvata nuorena äidiksi tulleiden omien äitien suhtautumista uuteen rooliinsa isoäitinä ja kuinka isoäitiä voisi tukea isovanhemmuuden voimavarojen ylläpitämisessä. Mielestämme onnistuimme kuvaamaan sekä tuomaan lisää tietoa isoäidin suhtautumisesta uuteen rooliinsa isoäitinä, mutta emme välttämättä päässeet tavoitteeseemme siinä, "kuinka" isoäitiä voi tukea. Tähän tulokseen voi olla monta eri syytä joita pohdimme tässä kappaleessa yhdessä tulosten kanssa.

Tekijöitä, joilla saattaa olla merkitystä opinnäytetyön tuloksiin on esimerkiksi yhden haastattelijan käyttö aineiston keräämisessä. Yksi haastattelija valikoitui aineiston kerääjäksi, koska tarkoituksena oli saada tasalaatuista materiaalia, mutta tällöin myös onnistuneen haastattelun teko on ollut yhden ihmisen varassa. Pyrimme haastattelussa ottamaan huomioon aihepiirin henkilökohtaisuuden ja arkaluontoisuuden. Useamman haastattelijan osallistumisella haastattelutilanteisiin saattaisi olla merkitystä vastauksiin. Haastateltavien lukumäärä on melko pieni, joka voi myös vaikuttaa työmme tuloksiin. Opinnäytetyössämme aineisto ei enää kumminkaan tuottanut tutkimusongelman ja aiheen käsittelyn kannalta uutta tietoa vaan alkoi toistaa itseään. Haastattelut olivat vapaaehtoisia, mikä vaikutti siihen, minkälaisia isoäitejä osallistui tutkielmaan. Tämä on saattanut vaikuttaa siihen, minkälaisissa perhesuhteissa osallistuneet isoäidit ovat olleet suhteessa lapsiin ja lapsenlapsiin. Samankaltaiset elämäntilanteet taas olivat mahdollisesti osasyynä siihen, miksi vastaukset olivat keskenään samankaltaisia. Isoäidit jotka osallistuivat, halusivat jakaa kokemuksensa ja kokivat että heillä on annettavaa lastensa ja lastenlastensa elämään. Tämän myötä emme välttämättä haastatelleet ainuttakaan isoäitiä, jonka tilanne ei ole yhtä positiivinen.

Uskomme, että saimme vastauksia aihepiiriin liittyen, mutta mielestämme olemme enemmän lisänneet tietoisuutta kuinka paljon isoäideillä on voimavaroja ennemmin kuin, kuinka isoäitejä voi niissä tukea. Isoäitien osallistamiselle nuorten äitien toiminnassa on tutkielman valossa hyvät perusteet, sillä he ovat halukkaita osallistumaan tyttäriensä elämään ja isoäitiys on heille tärkeässä asemassa elämässään josta nauttivat.

Koska halusimme haastattelun olevan avoin keskustelutilanne, myös haastattelu eteni joskus muihin aiheisiin kun sovittuihin. Tästä seurauksena emme voineet ennen aineiston analysointia tietää, että minkälaisia vastauksia olemme saaneet.

Vastaukset vahvistivat tietoamme siitä, että isoäidit ovat tyttäriensä tukena ja iso osa nuoren perheen elämää. Isoäitien positiivista suhtautumista nuoren tyttärensä äitiyteen voidaankin hyödyntää useassa eri tilanteessa. Isoäidit voitaisiin ottaa huomioon jo esimerkiksi perhevalmennuksissa ja kutsua isoäidit joko omalle vastaanotolle tai tyttären kanssa yhdessä. Raskaudenaikaiset muutokset saattaisivat palautua isoäidin mieleen ja siten isoäidin omat voimauttavat kokemukset saattaisivat hyödyntää tytärtä.

Nykyajan isoäidit ovat itsekkin vielä työelämässä eikä heilläkään ole aina paljon vapaa-aikaa. Yhteinen harrastus liikunnan ja kunnon kohottamisen ylläpitäjänä voisi lisätä aktiivista vuorovaikutusta ja läheisyyttä.

Sukupolvien välinen tiedon ja arvojen siirto tapahtuu luonnollisessa kanssakäymisessä tyttären kanssa. Isoäitien muistelu esimerkiksi omista imetys kokemuksista saattavat antaa tyttärelle ilon ja onnen tunteita omastaan lapsuudestaan. Samalla uusi sosiaalinen tilanne isoäidillekin antaa mahdollisuuden tutustua nykyajan palveluihin tyttären kanssa. Tilanne saattaa laajentaa sosiaalisia kontakteja mm. mahdolliseen tyttärensä lapsen puolisoon, isään ja heidän vanhempoihinsa. Isovanhemmuudessa saattaakin olla mahdollisuus uuteen entistä laajempaan sosiaaliseen verkostoon.

Sosionomin työssä on tärkeää aktivoida isoäitejä aktiivisiksi toimijoiksi tyttäriensä elämään tilanteesta riippumatta. Sosionomin osaaminen muodostuu mm. ohjauksellisesta osaamisesta, viestintä- ja vuorovaikutusosaamisesta. Sosionomi voi omassa työssään korostaa lähiyhteisön merkitystä osana nuoren äidin ja perheen hyvinvointia.

Seuraavaksi esittelemme esimerkkejä, miten Tyttöjen Talo voi hyödyntää työmme tuloksia. Ehdotukset ovat myös sovellettavaksi muiden isoäitien kanssa työskentelevien toimijoiden toimintaan.

Koimme, että isoäitejä tulisi huomioida enemmän tyttären elämässä joten mietimme, että isoäidit voisi kutsua Tyttöjen Talolle viettämään esimerkiksi Naistenpäivää ja Äitienpäivää. Näin isoäidit pääsevät viettämään tärkeitä päiviä tyttäriensä elämässä sekä saavat arvostusta asemastaan ja olla tyttäriensä äitejä.

Joidenkin isoäitien ja tytärten välillä kommunikointi ei aina ole välttämättä onnistunut jonka takia nämä epäselvyydet olisi hyvä selvittää. Isoäitien ja tytärten välillä voisi järjestää ohjaustilanteen, jossa nuori äiti ja isoäiti muistelevat odotuksiaan, toiveitaan ja muita tunteitaan niissä tilanteissa missä he ovat kokeneet haasteita kommunikaatiossa. Saman periaatteen mukaan voisi tämän muisteluhetken toteuttaa myös kirjoitettuna. Kummatkin osapuolet voisivat kirjoittaa toisilleen avoimen kirjeen. Kirjoittaminen voi olla joillekin helpompaa, jos osallistujista tuntuu ettei oikeita sanoja löydy.

Isoäitien ja tyttären välille voisi perustaa keskustelupiirin, jossa aina keskustellaan tietystä asiasta joko tyttären tai isoäidin näkökulmasta. Keskustelupiirissä olisi muitakin äiti-tytär pareja, joten ryhmässä tulisi myös vertaistuen edut.

Tuloksien mukaan isoäidit halusivat luoda järjestystä tyttärensä elämään, jonka takia mielestämme isoäiti ja tytär voisivat ohjaustilanteessa yhdessä ammattilaisen kanssa tehdä ns. suunnitelman. Suunnitelman teko on apuvälineenä tyttären ja isoäidin kommunikaatiossa. Isoäiti saattaa joskus nimittäin kuvitella tietävänsä paremmin ja tytär voi olla asiasta eri mieltä, joka voi johtaa erimielisyyksiin. Kun ammattilainen ohjaa tilannetta ja suunnitelmaan kirjataan mitä tehdä, niin tytär ja isoäiti yhdessä tietävät mitä kummatkin haluavat tehdä. Suunnitelmaan voi myös kirjata henkilökohtaisia tarpeita, kuten: *“Tytär, haluaisin että kerrot minulle avoimesti parisuhteesta. Tämä tuo minulle mielenrauhaa.”*

Isoäidit ovat nuorille hyvin tärkeä tuki (Hirvonen 2000:74). Tutkielmassamme oli hienoa huomata kuinka usein isoäidit tämän kaltaisissa tilanteissa osaavat tukea tyttärtään.

Tulokset eivät mielestämme olleet kovin yllättäviä. Vastauksia me lopulta saimme 6 isoäidiltä, joka oli mielestämme loppujen lopuksi hyvin suppea näyte tilanteesta. Vaikka vastaukset toisivat itseään niin uskomme, että jos meillä olisi ollut että suurempi määrä haastateltavia sekä eri kanavista tulleita isoäitejä, vastaukset olisivat varioineet enemmän.

9 Lähteet

Aalberg, Veikko - Siimes, Martti. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki. Kustanneosakeyhtiö Nemo.

Aaltola, Juhani - Valli, Raine (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Ps-Kustannus.

Alasuutari, Pertti. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere. Vastapaino

Aro, Lauri. 1996. Minä kylässä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Burton, L. M. (1996). Age norms, the timing of family role transitions, and intergenerational caregiving among aging African American women. *The Gerontologist*, 36, 199–208.

Dallas, Constance. 2004. Public health Nursing. Number 4. University of Illinois.

Eräsaari, Leena. 2002. Kasvun ja vanhenemisen tutkijat. *Gerontologia-lehti* 2002/1. 26-27.

Eskola Jari - Vastamäki Jaana. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani - Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä. PS-kustannus.

Eskola, Jari - Suoranta, Juha. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere, Vastapaino 2000, 86-87.

Hakonen, Sinikka. 2008. Ikäideat ikäkäytäntöjen työkaluiksi. Teoksessa Kullerästä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä.

Hartikainen, Marjut. 2013. 2000-luvun mummot ja papat. Jyväskylän yliopisto.

Helkama K - Myllyniemi R - Liebkind K. 2001. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki. Edita.

Hirsjärvi, Sirkka - Hurme, Helena. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka - Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko - Sajavara, Paula. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki; Tammi.

Hirvonen, Eila. 2000 Raskaus nuoren valintana. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Print. Tampere.

Hurme, Helena. 1988. Child, mother and grandmother. Jyväskylän yliopisto.

Jokinen, Eeva. 1996. Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Gaudamus. Tampere

Juhela, Tuija. 2006 Isovanhempien antama tuki ja lapsiperheen arjessa selviytyminen. Pro gradu- tutkielma. Tampereen Yliopisto.

Jyrkämä, Jyrki. 2001. Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 267 – 314.

Järvinen, Leena. 2009 Isovanhemmuus lapsiperheiden voimaannuttajana – HyvinvointiTV®:n ohjelmatuotantona. Opinnäytetyö, ylempi AMK. Laurea University of Applied Sciences.

Kahana, Eva - Kahana, Boaz. 5.5.2016. Theoretical and reseach perspectives on grandparenthood. Journal of Aging and Human Development. Verkkodokumentti: https://www.researchgate.net/profile/Eva_Kahana/publication/274669952_Theoretical_and_Research_Perspectives_on_Grandparenthood/links/572ba7bd08aef7c7e2c6b70b.pdf?inViewer=0&pdfJsDownload=0&origin=publication_detail>Luettu. 3.4.2016

Kelhä, Minna. 2009. Vääränikäisiä äitejä? Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen latioksen tutkimuksia 223.

Kinnunen, Saara. 2014. Isovanhemmuuden aika. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Laru, Suvi - Oulasmaa, Minna - Saloheimo, Anja. 2010. Isovanhemmuuden eri muodot ja haasteet. Teos: Fågel, Stina - Rotrkirch, Anna - Söderling, Ismo. (toim). Farkkumummoja ja pehmoavaareja. Uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Väestöliitto.

Lopez, Shane - Snyder, C.R. 2009. The oxford handbook of positive psychology. Oxford University press.

Luiro, Minna. 2011. Tyytyväisiä ovat ne, jotka eivät valita. Tampereen yliopisto.

Maijala, Eeva-Leena. 2011. Isovanhemmuus elämänvaiheena. Pro Gradu, Kasvatustieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto.

Moilanen, P. & Rähä, P. 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani - Valli, Raine. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus

Mäkelä, Marika. 1999. Isovanhemmuuden merkitys isoäideille. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän Yliopisto.

Niemelä Anna. 2005. Nuorena äidiksi- vauhdilla aikuisuuteen? Teoksessa Sinikka Aapola - Kaisa Ketokivi (toim) Polkuja ja poikkeamia. Aikuisuutta etsimässä. Nuori tutkimusverkoston julkaisu 56. Helsinki; Nuorisotutkimusseura.

Partala, Anna-Elina. 2009. Fyysisen aktiivisuuden ja toimintakyvyn yhteys ikääntyneiden hyvinvointiin Suomessa. Pro gradu. Jyväskylän Yliopisto.

Quadagno, Jill S. 1999. Aging and the Life Course. McGraw-Hill Higher Education

Ruusuvuori, Johanna - Tiittula, Liisa. 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere. Kustannusosakeyhtiö vastapaino.

Shlomo, Ben. 2014. The Louis and Gabi Weisfeld school of social work, Bar-Ilan University. Israel.

Särkiö, Hanna. 2002. Tsemppiä nuori äiti! Jyväskylän yliopisto.

Taipale, Vappu 1998. Lasten mielenterveystyö. WSOY. Helsinki.

Tanskane, Antti. Hämmäläinen, Hans. Danielsbacka, Mirka. 2009. Helsinki. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. < <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100468/tanskanen.pdf?sequence=1> >

Tarkka, Marja - Terttu. 1996. Äitiys ja sosiaalinen tuki. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tontti, Sari. 2011. Isoäidin ja lastenlasten välisen yhteydenpidon haasteita ja esteitä. Helsingin yliopisto.

Tornstam, Lars. 1982. Aging in society: Social attitudes towards the elderly. Inter-university Consortium for Political and Social Research. Sweden.

Troll, L.E. 1980. Grandparenting. Teoksessa L.V.Poon (toim.) Aging in the 1980's: Psychological issues. Washington, DC: APA, 475-481.

Tuomi, Jouni. – Sarajärvi, Anneli. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki:

Tuovinen, Paula. 2004. Naiseksi ilman äitiä. Pro gradu. Jyväskylä.

Tynjälä, Päivi. 1991. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta. Jyväskylän yliopisto.

Tyttöjentalo.n.d. Verkkodokumentti <<http://www.tyttöjentalo.fi/nuoret-%C3%A4idit>>. Luettu 24.12.2015.

Väestöliitto. n.d. Verkkodokumentti. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/isovanhemmuus/las-tenhoito/. Luettu 2.1.2016.

Vikström, Gun. 1997. Tonårsmodrar och social stöd: en jämförelse mellan tonårsmodrar och äldre mödrar. Helsingin yliopisto.

Villanen-Juvakka, Katja. 2015. Vastaava ohjaaja. Helsinki. Suullinen tiedonanto. Pvm. 24.8.2015.

Vilka, Hanna. 2007. Tutki ja mittaa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, Hanna. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki.

Vuorilampi, Margit. 2004. Isoäitiyden haasteita. Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos. Pro gradu-tutkielma.

Välimäki, Tarja. 2000. Auttaako Lapsiperhe-projekti? Haastattelututkimus perheille. Kuopion yliopisto.

Wilska, Terhi-Anna - Rotkirch, Anna – Fågel, Stina – Laru, Suvi – Oulasmaa, Minna – Saloheimo, Anja 2010. Farkkumummoja ja pehmoavaareja. Toim: Fågel, Stina – Rotkirch, Anna – Söderling, Ismo. VL-Markkinointi Oy. Forssa.

Haastattelunrunko

Teemat (I, II, III, IV ja V) ja kysymykset (1,2,3,4,5 (6))

I. Suhtautuminen uuteen rooliin isovanhempana

1. Minkälaisia tunteita tyttäresi raskaus herätti sinussa?
2. Miten reagoit kun tyttäresi kertoi raskaudestaan?
3. Millaisia muutoksia oletit isovanhemmuuden tuovan elämääsi?
4. Millä tavalla aiot osallistua tyttäresi ja lapsenlapsesi elämään?
5. Koetko roolisi muuttuvan tyttäresi elämässä? Millä tavalla?
6. Miten koet tyttäresi saaman tuen tyttöjen talolta tai muilta tahoilta?

II. Sosiaaliset voimavarat

1. Minkälainen rooli lapsenlapsellasi on elämässäsi?
2. Minkälaiset mahdollisuudet sinulla tulee olemaan tutustua lapsenlapsesi kanssa?
3. Kuinka usein tulette näkemään/ minkälainen etäisyys teillä on lapsenlapsesi kanssa?
4. Tuleeko sinulla olemaan mahdollisuus viettää yhteistä aikaa lapsenlapsesi kanssa?
5. Miten yhdessäolonne ja vuorovaikutustanne voisi tukea?

III. Psykkiset voimavarat

1. Onko sinulla mahdollisuus jakaa muistoja lapsenlapsesi kanssa?
2. Onko sinulla mahdollisuus auttaa lastenlastasi, ja toiste päin?
3. Uskallus uusiin asioihin → Onko mahdollisuus, jos ei miten voisi tukea mahdollisuuksia
4. Mahdollisuus olla oma itsesi, jos ei miten voisi tukea
5. Miten omia psyykkisiä (xxx) voimavaroja voisit tukea?

IV. Fyysiset voimavarat

1. Onko sinulla aikaa ja mahdollisuuksia ylläpitää kuntoasi?
2. Pystyttekö yhdessä lapsenlapsesi kanssa harrastamaan liikuntaa yhdessä?
3. Kuinka suhtaudut omaan kuntoosi ja terveyteesi?
4. Miten kuntosi ylläpitoa voisi tukea?
5. Miten mahdollisuuksiasi harrastaa liikuntaa yhdessä lapsenlapsesi kanssa voisit tukea?

V. Tiedolliset voimavarat

1. Onko sinulla mahdollisuus jakaa perinteitä lapsenlapsillesi?
2. Miten sinun ja lapsenlapsesi tutustumista voisi tukea ja ylläpitää?
3. Saatko mahdollisuuden opettaa arvoja, eettisiä periaatteita ja muita tärkeitä elämäntaitoja?
4. Mikäli et, miten eteenpäin viemistä uudelle sukupolvelle voisi tukea?
5. Miten sukupolvien ylistä perinteiden, arvojen ja periaatteiden opettamista voisi tukea?

VI. Taustatiedot= täsätkin taulukko joko liitteenä tai kappaleessa

Ikä	
Elämäntilanne (töissä, eläkkellä yms)	
Asumistilanne	
Lapsenlapsen ikä	

Haastattelu kutsu

Hei!

Opiskelemme Metropolian ammattikorkeakoulussa sosiaalialalla ja teemme Tyttöjen talolle opinnäytetyönämme laadullista tutkimusta isoäitien voimavaroista ja siitä kuinka näitä voisi ylläpitää. Työelämän kumppaninamme toimii tyttöjen talo ja siellä toimiva nuoret äidit-toimintamuoto. Tarkoituksenamme on toteuttaa teemamuotoinen haastattelu ryhmässä käyvien nuorten tyttöjen äideille.

Tutkimme voimavaroja psyykkisestä, sosiaalisesta, tiedollisesta ja fyysisestä näkökulmasta ja haluaisimme tietää miten ylläpidät näitä voimavaroja ja kuinka niitä voisi tukea. Olemme kiinnostuneita tutkimaan tätä aihetta, koska nuorten tyttöjen tullessa raskaaksi ei heidän äitiensä näkökulmaa asiaan ole tutkittu kovin kattavasti. Isovanhempien voimavarat vaikuttavat merkittävästi nuorten äitien jaksamisessa.

Opinnäytetyö ryhmässämme työskentelee kolme jäsentä, mutta vain yksi meistä toteuttaa haastattelun. Haastattelun haluamme toteuttaa vapaamuotoisesti keskustelevalle tavalla ja olemme kiinnostuneita tietämään sinun näkökulmasi asioihin joita tutkimme.

Haastattelu on mahdollista suorittaa paikassa, jonne teidän on helpointa saapua tai sitten Tyttöjen talolla missä olisi samalla mahdollisuus tutustua tyttöjen talon toimintaan ja tiloihin.

Ottaisitteko yhteyttä 24.1.2016 mennessä sähköpostitse, jos olette halukas osallistumaan haastatteluunne.

Ystävällisin terveisin,

Tuuli Duncker

tuuli.duncker@gmail.com

Kirjallinen suostumus

Kirjallinen suostumus

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Tuuli Dunckerin suorittamaan haastatteluun liittyen opinnäytetyöhön aiheesta isoäidin sopeutuminen isovanhemmukseen ja isovanhemmuden voimavarojen ylläpitämisestä. Minulle on selvitetty, että minusta kerättäviä tutkimustietoja käsitellään luottamuksellisina ja siten, että niistä ei voi tunnistaa henkilöllisyyttäni. Voin keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa.

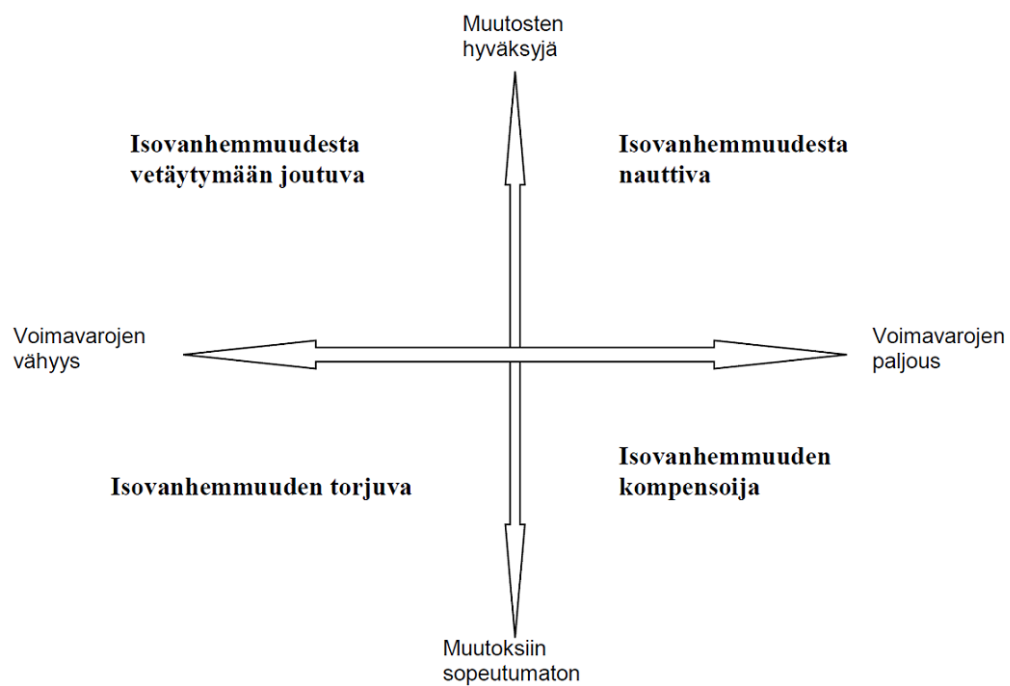
Annan suostumukseni tutkimuksen tekemiseen ja haastattelujen nauhoittamiseen.

_____ Aika ja paikka

_____ Allekirjoitus

Opinnäytetyöstä voi saada tarkempia tietoja: Tuuli Duncker puh. xxx

Isovanhemmuuden typologia

(Maijala 2011)